Влада — Радам!

# ГОЛОС УКРАЇНИ

Газета Верховної Ради Української РСР ◆ № 60 ◆ Четвер, 28 березня 1991 року ◆ Ціна 10 коп.

*Яким запам'ятається дитинство цим близнюкам, які народилися і живуть на вузенькій смужечці землі — косі Тендра? Палкими дебатами в українському парламенті? Різким підвищенням цін, яке так схвилювало дорослих? Розмовами старших про важке життя у країні?*

*Мабуть, ні. Бо на краєчок української землі, яка заходить далеко в море, новини приходять із великим запізненням. А їхні батьки вже давно забули, що таке магазин. Звідси до нього, як до Марса, на якому, до речі, теж нічого немає.*

*Коли ці маленькі громадяни України стануть дорослими, то неодмінно згадуватимуть море, яке їх годувало великою рибою, чисте повітря і спокій. І може, саме вони боротимуться за те, щоб цивілізація не зіпсувала море і повітря їхнього дитинства, щоб на Україні збереглися такі заповідні куточки, як коси Тендра і Кінбурн.*

*Фоторозповідь про них на 9-й сторінці.*

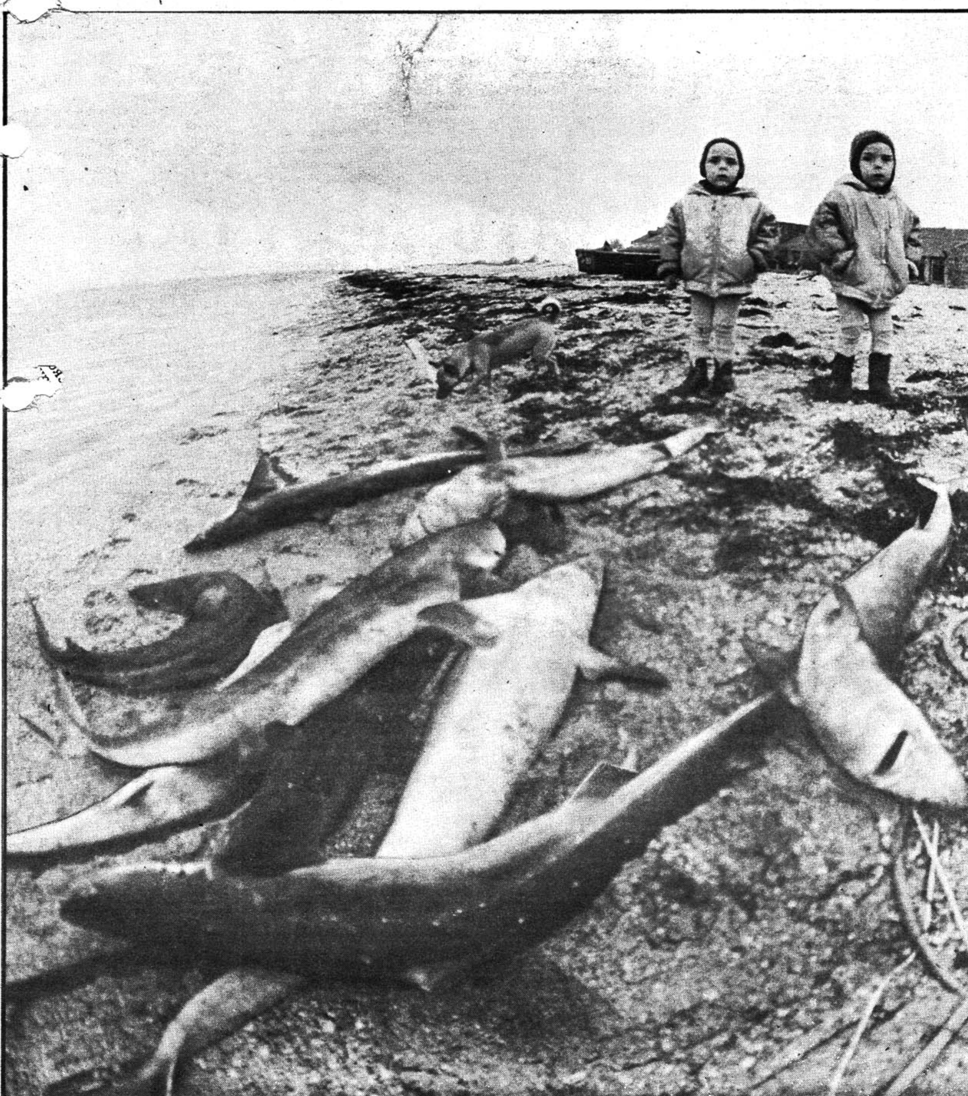

**П**РИЙНЯТО Закон СРСР «Про Кабінет міністрів СРСР», у якому відповідно до Конституції СРСР визначаються компетенція Кабінету міністрів СРСР, порядок його діяльності, відносини з іншими державними органами. Він друкується у центральних газетах.

**В**ЕРХОВНА Рада СРСР ухвалила постанову «Про припинення страйків на підприємствах вугільної промисловості країни». Кабінету міністрів СРСР, спільно з урядами республік доручається негайно почати розгляд пакета економічних і соціальних вимог регіональних робітничих комітетів вугільних басейнів.

**У** ЦЕНТРАЛЬНИХ газетах вчора опубліковано постанову Верховної Ради СРСР «Про реалізацію реформи роздрібних цін і заходи щодо соціального захисту населення».

**С**ТРАЙК шахтарів Західного Донбасу вийшов з-під контролю об'єднаного страйкового комітету. До економічних вимог додалися політичні: розпуск Верховної Ради СРСР, відставка Президента країни, передача повноважень законодавчої влади на перехідний період Раді Федерації, прямі вибори Президента, введення президентського поста на Україні, розпуск Верховної Ради УРСР і проведення нових її виборів, деполітизація КДБ, армії, органів внутрішніх справ і підпорядкування останніх місцевим Радам.

**У**ЧОРА на ранковому засіданні Ради Національностей Верховної Ради СРСР розглядався у першому читанні проект Закону про винахідництво в СРСР.

ГОЛОС УКРАЇНИ

Газета Верховної Ради Української РСР



Засновник — Верховна Рада Української РСР.

Адреса редакції: УРСР, 252047 Київ-47, вул. Нестерова, 4

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Думки авторів публікацій у «Голосі України» не завжди збігаються з точкою зору редакції.

Індекс 60955. Тираж 166.300.

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Газета виходить 5 разів на тиждень. У вівторок — на 8 сторінках, середу, четвер, п'ятницю та суботу — на 16 сторінках.

# ЗАБЕЗПЕЧИТИ ЛЮДЯМ НОРМАЛЬНІ УМОВИ

**Вечірнє засідання 26 березня**

По обіді депутати Верховної Ради продовжили розпочате ранком обговорення в другому читанні Закону «Про підприємства в Українській РСР», який представив голова Комісії з питань розвитку базових галузей народного господарства В. Євтухов. Прийнявши після детального і конструктивного обговорення преамбулу і 13 з 35 статей проекту, парламент перейшов до наступного питання порядку денного.

Була заслухана інформація уряду республіки про компенсацію у зв'язку з реформою роздрібних цін. Першим на трибуну вийшов голова Держкомцін республіки Д. Недашківський. Він, зокрема, повідомив депутатам про механізм і особливості компенсації населенню України підвищення цін. Що ж планує республіканський уряд, окрім заходів, передбачених президентськими указами? На 1991 рік будуть збережені дотації на м'ясну, молочну і рибну продукцію, медикаменти, що становитимуть загалом 10 мільярдів карбованців. Прийнято також рішення не підвищувати на території України квартплату, тарифи на водопостачання, теплоенергію і... похоронні послуги. Додатково на це з бюджету республіки виділяється 1,5 мільярда карбованців. Щоб відшкодувати податок з продажу, всі компенсаційні виплати на Україні планується збільшити на 5 карбованців порівняно із загальносоюзними. Остання новина була, м'яко кажучи, скептично сприйнята депутатами. Ось і весь, так би мовити, позитив. А от наступна інформація, напевно, засмутить мешканців республіки. Враховуючи той факт, що існуючі тарифи на проїзд міським громадським транспортом покривають лише третину фактичних витрат транспортних підприємств, а метро і того менше, уряд республіки не бачить іншого виходу, як підвищити плату за проїзд. Наскільки — не було повідомлено. Інша неприємна новина — підвищиться плата за побутові послуги населенню.

Єдина втіха — це те, що, на відміну від рішень союзних органів, Рада Міністрів зобов'язала органи ціноутворення в разі надмірного зростання договірних і вільних цін, як було сказано, «приймати рішення про повернення їх до державного регулювання».

Д. Недашківський повідомив, що урядом республіки розроблено програму соціального захисту народів України. На компенсаційні виплати передбачено виділити 45 мільярдів карбованців. Проте, зазначив він, одразу постає питання — де взяти потрібні кошти? Адже більша частина від 70 мільярдів, які заплановано отримати від реформи роздрібних цін, піде на покриття вже підвищених оптових та закупівельних цін. Тому було вирішено не сплачувати до союзно-республіканського фонду передбаченої для України суми у 12,1 мільярда карбованців. Однак і цього не вистачить. Крім того, слушно зазначив доповідач, якщо продовжуватимуться страйки, не стабілізується економіка, то заплановані урядом кошти на компенсаційні витрати можуть бути взагалі не вишукані.

Інформацію голови Держкомцін доповнив міністр фінансів О. Коваленко. Якщо підсумувати сказане ним, то республіці для забезпечення компенсацій ще не вистачає 14 мільярдів карбованців. Де їх взяти — поки що не вирішене питання. Як один з варіантів міністр запропонував підприємствам використати частину фондів економічного стимулювання та розвитку виробництва для збільшення зарплати своїх робітників.

Природно, що такі непопулярні заходи, як підвищення цін, не залишили байдужими народних обранців. Обом доповідачам було задано чимало гострих запитань, на які не завжди давалися вичерпні відповіді. Багато депутатів вносили власні пропозиції щодо вирішення проблем, пов'язаних з компенсацією. Зокрема, депутат О. Білоусенко запропонував повернутися до питання створення в республіці власного стабілізаційного фонду підприємств замість того, щоб відраховувати кошти у союзний бюджет. Ф. Панасюк, виходячи із Закону про пріоритетний розвиток села, наполягав на вирівнюванні державних і кооперативних цін на м'ясні продукти.

Голова Верховної Ради України Л. Кравчук після виступів міністрів наголосив, що економічне становище в республіці дійсно скрутне, навіть більш, ніж скрутне. Він закликав керівників уряду негайно внести на розгляд парламенту конкретні пропозиції, щоб забезпечити людям нормальні умови, наскільки це можливо, на етапі переходу до ринку. «Якщо вам потрібно щось змінити в тому, що запропоновано Кабінетом міністрів СРСР, ми будемо змінювати, але не будемо ставити людей у становище ще гірше, ніж воно є сьогодні», — зазначив голова Верховної Ради УРСР.

Втім, проблеми економічного суверенітету так болять депутатам, що і після цих слів П. Мовчан, Г. Маслюк та М. Поровський г...рили про нагальність с...рення програми економічного самозахисту, підпорядкування Верховній Раді всіх прибуткових підприємств, що розташовані у республіці. Леонід Макарович підтримав ці думки, однак підкреслив, що якщо продовжуватимуться шахтарські страйки, то невдовзі на Україні не залишиться прибуткових галузей. Він поінформував про критичний стан коксохімічної промисловості республіки, де запасів вугілля лишилося трохи більше, ніж на ...ань. Внаслідок цього під... зою руйнування опини...ся дванадцять коксових батарей.

Наприкінці вечірнього засідання Голова Верховної Ради Л. Кравчук зачитав від свого імені звернення до гірників України, яке опубліковане у вчорашньому но...рі «Голосу України».

**Ігор ГРУШКО.**

# ВСЕ БАЧИТЬ ДЕПУТАТ

**Ранкове засідання 27 березня**

Кожен день роботи Верховної Ради України розпочинається короткими репліками, зауваженнями, пропозиціями, звертаннями до головуючого. Якщо йти за порядком денним, то кілька хвилин розминки, як охрестили цю процедуру самі депутати, носять другорядний характер, оскільки вони виникають стихійно і не передбачені заздалегідь. Але якщо заглянути в їхню суть, то саме тут відбиваються усі нагальні проблеми, які щоденно породжує наше життя.

Ось, наприклад, 27 березня. Народний депутат Дубенков, що підійшов до мікрофону першим, запропонував на найближчому пленарному засіданні заслухати питання про проходження дійсної військової служби в Радянській Армії, оскільки незабаром весняний призов, а відповідних документів з цього приводу ще немає.

Тут же виникла й коротка дискусія з приводу позавчорашнього інтерв'ю Президента СРСР М. С. Горбачова в тій частині, де йшлося про підписання Союзного договору. Прозвучала пропозиція, що не Союз, а Україна має підготувати свій текст договору, з яким вона прийде до Союзу. Він повинен бути уважно розглянутий на Верховній Раді України, після чого повноважна делегація республіки має виїхати з ним до Москви.

Депутат Васильєв висловив свою рішучу незгоду з підвищенням цін і зажадав розглянути це питання на Верховній Раді з тим, щоб ціни залишити на старому рівні. Правда, він тут же одержав рішучу відсіч головуючого, оскільки, як він сказав, підвищення роздрібних цін — це не вигадка союзного Кабінету міністрів, а крок до ринкової економіки, яку всі ми підтримуємо.

Серед цих виступів особливо вирізнилася заява народного депутата УРСР Лісовенка. Він повідомив колег, що львівська газета Української республіканської партії розповсюдила політичну фальшивку проти Чернігівської обласної Ради, яку потім підхопили «Комсомольская правда» та ряд зарубіжних інформаційних засобів. У цій публікації значилось, що Чернігівська обласна Рада нібито прийняла рішення про припинення на території області Конституції УРСР, про заборону діяльності політичних партій, крім КПРС, про серію арештів членів опозиційних організацій тощо. Народний депутат закликав журналістів до чесного висвітлення подій, до такої творчості, яка кликала б народ до згоди і тісної співпраці.

Л. Кравчук, підтримуючи виступаючого, сказав:

— Думаю, що газети, які це надрукували, мають вибачитись перед Чернігівською обласною Радою. Адже справа ця серйозна, оскільки мова не просто про звинувачення окремої особи, а цілої Ради народних депутатів, що надзвичайно важливо.

Так само осібно виділився і виступ С. Пушика, в якому він нагадав, що зовсім недавно деякі державні діячі за рубежем висловилися про те, що визнають наші кордони станом на 1933 рік.

— Я хотів би, — сказав народний депутат, — щоб ми належно ставились до таких акцій, що зробив, наприклад, польський єпис... Львові, коли без нашої зго... освячує і призначає єпископів для Львова і Житомира. Я вимагаю, щоб ці політичні акції дістали належну оцінку нашого парламенту. Він повинен гостро реагувати на будь-які спроби нашого розшматування.

Ось така широка палітра нашого життя проступила через коротенькі виступи депутатів, які одночасно вносили пропозиції, як конкретно вирішувати ті чи інші проблеми.

Згодом Верховна Рада приступила до постатейного обговорення і прийняття одного з найважливіших наших Законів — про підприємство.

Вчорашнє пленарне засідання було останнім на цьому тижні. Далі — робота в постійних комісіях по підготовці нових законопроектів.

**Анатолій КРАСЛЯНСЬКИЙ,**
**парламентський оглядач.**

## Вісті з місцевих Рад

### КЛОПІТ ПРО СИРІТ

Рада фонду соціального захисту при Харківській міськраді вирішила: відтепер діти-сироти, що живуть з опікунами, щомісяця одержуватимуть по 50 карбованців. «Усього таких дітей 581, — сказав голова депутатської комісії О. Ткаченко. — Протягом року на них буде виділено майже 400 тисяч карбованців».

### НАШІ ЗА КОРДОНОМ

Минулої осені чимала делегація депутатів на чолі з головою міськради Є. Кушнарьовим відвідала Цінціннаті (США), уклала кілька угод, що сприятимуть економічному розвиткові Харкова. Правда, наша преса неделікатно звинуватила депутатів у «розбазарюванні народних грошей». Днями нова депутатська делегація повернулася з Нюрнберга. Їх було всього троє. Результат поїздки: налагоджено контакти з відомими німецькими фірмами, вивчено стан справ у комунальному господарстві й самоврядуванні, встановлено зв'язки з громадськими, політичними, релігійними організаціями.

**Іван ШКВАРКО.**
Харків.

# ЯКИМ БУТИ СОЮЗНОМУ ДОГОВОРУ?

**Народний депутат України пропонує свій варіант**

Сьогодні немає людини, яку б не хвилювало питання: яким бути Союзному договору? Але, мабуть, було б краще, точніше і влучніше сказати: «Яким бути Союзу?» Саме таке запитання зумовлюється і тим, що чимало політиків взагалі говорять: «Ні» — Союзу!». І небезпідставно. Є такі українські приказки: «Обпікся, тепер і на холодне студить», «Злякався мішка, тепер і торби боїться».

Переважна більшість ратують за так званий «оновлений Союз». А що таке «оновлений Союз», ніхто не може роз'яснити як слід. Якщо такий, про який йдеться в проекті «Договору про Союз суверенних держав», викладеному в «Правде» за 9 березня 1991 р., то ніякого оновлення Союзу там немає й близько. Таке оновлення «Союзу» нагадує анекдот, як циган шапку продавав. Маючи каракуль спереду, він швидко крутив тією шапкою, приказуючи: «Дивись, браток! Яка ось тут, така і там». А сам весь час показував ту частину, де каракуль.

У проекті «Договору про Союз суверенних держав», викладеному в «Правде», ...ими є тільки загальні фрази-слова-декларанти. Суть «Союзу» залишилася без найменших змін і оновлень. Навіть структура державності залишилась без будь-яких вдосконалень. А Договір 1922 року навіть демократичніший.

Не піддаючи детальний критиці положення того «Договору» (це, сподіваюсь, може зробити кожний читач), хочеться сказати свою думку і розуміння, яким повинен бути «Договір про новий Союз республік-держав».

Насамперед, належить визначити: що таке Союз? Союз держав, чи Союз-держава? Якщо — друге, то тоді виникає запитання: а що ж являтимуть собою у цьому Союзі його суб'єкти-республіки, так звані (на словах!) суверенні держави? Читаючи проект «Договору», переконуєшся, що суб'єкти Договору, суверенні республіки, зразу перетворюються на держави в державі, тобто, слово «суверенні» треба брати в лапки, бо від тієї суверенності не лишається й сліду.

Ось чому «Союз» повинен бути Союзом, асоціацією, об'єднанням держав, а не самостійною державою, яка поглинає всі права і декларації цих «суверенних» суб'єктів, які «добровільно» все це передають Верховній Раді, уряду, іншим структурам Союзу-держави.

Далі необхідно чітко визначити завдання, мету організації Союзу рівноправних держав-республік, і з цих позицій створювати основи Договору, принципи співробітництва і все інше, чим стверджуватиметься і здійснюватиметься виконання спільних інтересів суверенних держав-республік у добровільному їх Союзі.

Договір про Союз суверенних держав-республік повинен утверджувати справді нові відносини, новий Союз держав, а не «оновлювати» Союз-державу.

Договір повинен бути коротким, зрозумілим всім, без винятку, людям з суверенних суб'єктів Союзу і розшифровуватись без словників та тлумачів.

Заголовок «Договору» повинен сказати все, про що йдеться в ньому, для кого і для чого він укладений.

З останнього і хочеться почати проект Договору, який, на мою думку, спроможний задовольнити надії всіх людей, які справді прагнуть до нового Союзу, надії на мир, спокій, і розкрити таланти, використати природні ресурси, силу розумної інтеграції, задіяти дійове змагання республік у забезпеченні життя своїх народів, обумовленого трудовим внеском, талантом, знаннями. Оскільки політичною основою в республіках є Ради, республіки називаються радянськими державами. А їх декларації суверенності вказують на ще одну назву суб'єктів Договору — суверенні. Звідси і назва —

## ПРОЕКТ
## ДОГОВІР
### про Союз суверенних радянських держав

**Зважаючи на життєву необхідність і ефективність об'єднання міжрегіональних зусиль і ресурсів, враховуючи міжнародні соціальні і політичні устрої і ситуацію, необхідність зміцнення і гарантування обороноздатності своїх держав і миру в усьому світі; беручи до уваги багаторічний досвід співжиття і дружби своїх народів; ряд інших об'єктивностей і передумов; маючи намір відчутно поліпшити життя, суверенні держави-республіки вирішили побудувати свої відносини на основі рівноправної участі в Союзі суверенних радянських держав — ССРД і заключили даний Договір на нижче викладених умовах.**

1. Союз суверенних радянських держав є безтериторіальна суспільна політично-державна організація, що працює на основі Статуту (Положення), затвердженого урядами членів Союзу, та на кошти з відрахувань держав — учасників Договору. Основна резиденція Союзу знаходиться в м. Москві та інших містах, визначених Радою Союзу.

2. Учасники спільного Договору про Союз суверенних радянських держав є самостійними суверенними радянськими державами, які все своє внутрішньодержавне життя будують на основі власних Декларацій про державний, політичний та економічний суверенітет, прийнятого в республіках законодавства по всіх без винятку питаннях внутрішнього та зовнішнього життя, в тому числі — податкової політики, пенсійного та іншого забезпечення, участі в міжнародних форумах і організаціях тощо.

3. Суб'єкти Договору про Союз СРД на основі взаємних інтересів делегують (передають) центру організацію загальносоюзної роботи транспорту (залізничного, водного, повітряного), зв'язку, атомної енергетики та дослідження космосу, екології, оборони, деяких інших, виділяючи для цього з своїх бюджетів встановлений кошторисом Союзу процент щорічних відрахувань та відрахувань на розширене відтворення цих галузей і служб у перспективі.

4. Для організації Союзу і здійснення централізації управління Союзом держави-учасники створюють Раду Союзу СРД, яка являє собою його найвищий орган і діє на основі Статуту, затвердженого урядами (Верховними Радами) учасників Союзу та даного Договору.

Всі учасники Союзу СРД делегують до Ради Союзу однакову кількість представників, незалежно від розмірів держави, заміняючи їх при потребі рішенням Верховної Ради або уряду суверенної держави.

Рада Союзу СРД вирішує всі, без винятку, питання інтеграції спільного життя учасників Договору (членів Союзу), розробляє структуру управлінських органів, призначає відповідальних представників, вирішує питання оборони, транспорту, всіх інших, делегованих учасниками Союзу центру — Раді.

5. Для вступу в Союз СРД всі учасники зобов'язані подати Раді Союзу заяву з проханням прийняти їх до Союзу та взяттям зобов'язань виконувати Статут Союзу СРД, умови даного Договору та інших установчих документів.

6. Кожний учасник — суб'єкт Союзу — зобов'язаний чітко і без найменшого зволікання виконувати рішення Ради Союзу, умови Договору, всіх інших установчих документів. При невиконанні договірних умов Союзу СРД Рада має право прийняти рішення про виключення такого учасника із складу Союзу СРД.

7. Кожний учасник Союзу має право вийти з складу Союзу в будь-який час, погасивши заборгованість перед Союзом та подавши про свій намір вийти з Союзу заяву.

8. Союзний Договір, Положення Статуту та інших установчих документів приймаються або можуть бути змінені Радою тільки за згодою всіх членів Ради суверенних держав — учасників Союзу.

9. Договір укладається на 10 років і ратифікується Верховними Радами суверенних договірних умов Союзу СРД.

Такий в основі, на мою думку, мусить бути Договір про Союз суверенних держав. Розкладка ряду інших питань взагалі, і в тому числі — горизонтальних зв'язків, проводиться в двох, трьох чи іншій кількості міжреспубліканських зв'язків, в документах галузевого плану... Життя всередині суверенної держави здійснюється тільки за законами республіки. Союзні закони для республіки не повинні мати ніякої сили, крім тих, що вирішують делеговані центру функції і питання.

**Микола АРТЕМЕНКО,**
**академік, народний депутат УРСР.**

# «ЗЕР ГУТ» ПО-ПОЛТАВСЬКИ

Дарованому коню в зуби нормальні люди не дивляться. У всякому разі від подарунка не відмовляються, як, до речі, й дякують благодійникам, не обговорюючи якість подарованого привселюдно.

На жаль, не скрізь це розуміють. Ось приклад.

Влітку 1988 року обласне відділення Товариства дружби і культурних зв'язків із зарубіжними країнами і представники міськвиконкому поїхали до ФРН і уклали угоди про партнерські зв'язки з трьома містами землі Баден-Вюртемберг, німці полтавцям різних вишуканостей не дарували. Спершу відносини міст-побратимів мали пізнавально-культурологічний характер, а потім, мабуть, спостерігаючи магазинні страждання наших «за бугром» і «щасливе життя» вдома, дійшло й до гуманітарної допомоги.

Першими її реальність відчули воїни-«афганці», «грудью защищавшие страну» та її колишніх авантюрних лідерів, але які так і залишились з простреленими грудьми, відірваними ногами й руками. Дванадцятьом інвалідам «інтернаціонального обов'язку» західнонімецькою фірмою «Отто Бок» було виготовлено протези і подано іншу допомогу загальною вартістю близько 300 тисяч марок. Сьогодні фірма, до речі, відома своєю благодійністю і в Києві, збирається подати допомогу й «афганцям» Сумщини.

Згодом з міст-побратимів — Остфільдена, Ляйнфельдена-Ехтердінгена і Фільдерштадта — двома рейсами прибули 10 автомобілів з медичним обладнанням, медикаментами і 16 тоннами продовольства на загальну суму більше 300 тисяч марок. У відповідь полтавці — народ творчий і талановитий — запропонували і провели у ФРН виступи фольклорної групи артистів і кращих колективів художньої самодіяльності міста. Одне слово, зв'язки міцніли і наповнювалися конкретним змістом. Продумані вони міською владою Полтави і німецьких міст непогано і розраховані на перспективу: з німецького боку партнерство кожні два роки координує одне з німецьких міст-партнерів, про що розроблено відповідні програми-угоди. Сьогодні це Фільдерштадт. Заплановано головне — поглиблення, поліпшення і конкретизація двосторонніх зв'язків по визначених напрямах. Нещодавно у Полтаві побували німецькі медпрацівники. Вони ознайомилися зі станом дитячого медичного обслуговування, і сьогодні у Німеччині збирають гроші для закупівлі необхідного медичного обладнання. До Німеччини за досвідом і наукою збираються десять полтавських лікарів, на літо цього року заплановано економічний симпозіум-навчання для 20 «командармів» полтавської індустрії, нещодавно у Полтаві гостювали німецькі школярі, тепер до Німеччини збираються їхні полтавські ровесники — учні музичних шкіл, уже гостює у тамтешніх сім'ях наша дитяча група.

Здавалося б, все мало бути «зер гут», та, певно, не у всіх в Полтаві добре з німецькою мовою. Відоме ставлення наших людей, які нікуди не їздять, до тих, кому пощастило побувати не тільки на одній шостій земної кулі, далося взнаки. Обласна партійно-радянська газета «Зоря Полтавщини» помістила на своїх шпальтах гнівно праведну статтю про «начальників у пижикових шапках», що, мовляв, роз'їжджають по всіх усюдах, а потім привозять додому медикаменти із застарілим терміном користування, старе медичне обладнання, одяг, зіпсовані продукти тощо. Говорила газета й про гордість. Помічник мера Полтави П. Кмітюк визнав, що, дійсно, частина медикаментів застаріла, на частину немає відповідних паспортів-дозволів на користування, бо у нас нема аналогів таких препаратів. А про нібито непотрібне й поламане медичне устаткування сказав:

— А ви спитайте лікарів. Німці привезли нам функціональні ліжка, які у нас в лікарнях не всі й бачили...

На шпальтах іншої газети, «Комсомолець Полтавщини», в інтерв'ю голови обласного відділення Товариства дружби і культурних зв'язків І. Горобця я вичитав, що ускладнення з гуманітарною допомогою якщо й виникли, то тільки тому, що німці дезинформовані про справжній стан наших справ. «В їхній уяві, — говорив голова, — ми ходимо тут голодні, роззуті і роздягнуті». А ще повідомив, що на запитання, чому німці допомагають нам безкоштовно, адже це їм невигідно, мер Фільдерштадта В. Фішер відповів: «Є речі, які не продаються і не купуються...».

Ось так. Хочеться сподіватися, що німці після 2 квітня цього року так і залишаться тільки дезинформованими щодо нашого стану і наших вдягачок. А вони поліпшаться. І в Полтаві, врешті-решт, всі зрозуміють: до милосердя, доброти, людяності, мабуть, не треба домішувати власні політичні амбіції і суперечки, а краще зробити все, щоб не треба було 66 багатодітним сім'ям та інвалідам Полтави посилки з допомогою доставляти аж із Німеччини...

...У злиднів, як казав колись В. Висоцький, слуг нема. Добре, що хоч друзі гуманні є. Тож, може, не треба їх ображати. Не по-людськи це. Ферштейн, шановні?

**Володимир СКАЧКО,**
**спеціальний кореспондент «Голосу України».**
Полтава — Київ.

Факт і коментар

# З УРЯДОМ ТРЕБА СПІВПРАЦЮВАТИ

## НОТАТКИ ІЗ ЗАСІДАННЯ РАДИ СПІЛКИ ОРЕНДАРІВ І ПІДПРИЄМЦІВ УКРАЇНИ

**Чи треба підприємству при переході на оренду «відпрошуватися» у вищестоящої організації? Тресту, міністерства тощо. Згідно із Законом УРСР про підприємство, що був прийнятий Верховною Радою УРСР у першому читанні, — ні. Всі господарчі об'єднання такого роду позбуваються своєї багаторічної влади. І дякувати за це трудові колективи, що у минулому багато постраждали від бюрократичних перепон, мають Спілці орендарів і підприємців, яка брала активну участь у розробці законопроекту.**

Тож перший етап її діяльності наближається до кінця: право законодавчої ініціативи, що його набула Спілка після свого установчого з'їзду, добре використане в інтересах суб'єктів ринкової економіки — дійсних та потенційних членів СОПУ. Наступне завдання — залучення до своїх лав тих, хто ще не збагнув: об'єднання конче потрібне обом сторонам. Організації — для більшої впливовості (адже чим більше членів, тим вона поважніша), орендарям та підприємцям — для захисту власних інтересів. «Ми ще не програли жодної арбітражної справи. Всі вердикти були винесені на користь тих, хто звертався до нас за юридичною допомогою. На черзі — створення в республіці юридичного агентства, яке займалося б допомогою орендарям та підприємцям, виконувало функції «третейського суду», — повідомив генеральний директор СОПУ В. Хмільовський.

Ще рада Спілки дбає про створення обласних організацій та співробітництво з ними. На жаль, поки що на місцях переважає прагнення будь-що здобути «суверенітет». На всіх рівнях. Бо це можливість бути хоч якимсь, та «начальником». А от Спілка підприємців СРСР, до якої її керівник П. Бунич запрошує й СОПУ, навпаки, більше піклується справами політичними. «Проте нам,— наголосив В. Хмільовський, — дивіденд більш важливий, ніж протистояння офіційним структурам. До того ж ми дотримуємось насамперед республіканських законів, які досить істотно розбігаються з союзними. І, найголовніше, набагато продуктивніше працювати спільно з урядом, а не всупереч йому».

Отже, робота попереду напружена. І задля того, аби ефективніше її виконувати, вкрай необхідні структурні зміни. Це питання буде остаточно вирішено на І з'їзді Спілки орендарів і підприємців, який відбудеться в Києві 25 квітня цього року. А ще до з'їзду потрібно створити с... путатську ... ті. Організ... київське об... нів Спілки ... пропонує у... банк». Він ... СРСР оде... зовнішньое... ність, має ф... ві, Будапе... знайти кон... благодійно... прибутків ... яльності С... дити тим, ... серця, доп...

спеціаль... дент «Г... Київ.

Продиктовано у номер

# ШТРАФ... ЗА ПІДТРИМКУ ПАРЛАМЕНТУ?

Не пригадую, щоб за підтримку Верховної Ради УРСР когось штрафували. А от минулої п'ятниці таке трапилось у Хмельницькому. Міський суд наклав штраф по 200 карбованців на чотирьох громадян за те, що вони оголосили голодування на підтримку рішення Верховної Ради УРСР про мораторій на спорудження другого енергоблоку Хмельницької АЕС. Свого часу перша сесія Хмельницької обласної Ради вирішила: припинити будівництво. Але центральні відомства проігнорували це рішення. Отоді активісти Руху та «зелені» й вийшли на площу Леніна, а в Нетішині пікетували атомну. А після цього Верховна Рада й мораторій оголосила. Здавалось, питання вичерпане. Однак, уже в цьому році сесія обласної Ради прийняла рішення про... завершення будівництва другого енергоблоку.

Такий поворот справи знову вивів на площу Леніна «зелених» та рухівців, які оголосили «екологічне» голодування на підтримку рішення Верховної Ради, з вимогою скасування антигуманного рішення облради. Керівники області зреагували посвоєму. Міліції було дано команду «розчистити» площу. Три дні блюстителі порядку затримували голодуючих і доставляли до суду. Штрафували за... «спорудження наметів». А в понеділок знову довелося «розчищати» площу. Цього разу служителі Феміди відмовились притягати ініціаторів голодування до кримінальної відповідальності.

26 березня міська прокуратура почала розслідування законності штрафів. Як сказав мені прокурор області О. Харченко, він не вбачає у діях голодуючих порушень закону. На 27 березня (сьомий день голодування) двоє учасників акції потрапили до реанімації.

**Михайло ВАСИЛАШКО, власний кореспондент «Голосу України».**

P. S. Коли цей номер був готовий до друку, кореспондент повідомив, що чергова сесія обласної Ради задовольнила всі вимоги голодуючих. Отже, конфлікт усунено.

Знай наших!

# ЯК МИ ЗАКРИЛИ ТСН

13 березня у «Голосі України» з'явилася публікація «Телевізор-провокатор», де йшлося про те, що в'язні особливого режиму 39-ї установи (Тростянецький район) клюнули на неперевірену інформацію ТСН з приводу страйку, очікуваного нібито в місцях позбавлення волі.

А вже 15 березня ведучі ТСН Міткова, Ростов і Кисельов були увільнені від роботи в ефірі.

Я зустрівся з прокурором по дотриманню законності у виправно-трудових установах Б. Слободяном і попросив його прокоментувати ці події. «Становище у 39-й установі нормальне, — сказав він. — Прикро, що 1 березня той невихід на роботу завдав шкоди державі. Наші в'язні стали легкою приманкою журналістів, котрі у погоні за сенсацією спровокували людей на необдуманий вчинок. Звісно, я далекий від того, щоб проводити паралель між публікацією в «Голосі України» і оргвисновками керівництва Держтелерадіо. Але ті оргвисновки — цілком справедливі».

**Валерій ЛАЗАРЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».**
Вінницька область.

Експрес-інтерв'ю

# ЛАЗЕР БЕЗ ФАНТАЗІЙ

**Американці зарахували цього чоловіка до піонерів лазерної обробки матеріалів.**

**У нас його титул довший: доктор технічних наук, професор, декан факультету хімічного машинобудування та науковий керівник лабораторії лазерної технології Київського політехнічного інституту, лауреат премії Ради Міністрів СРСР та Державної премії УРСР В. КОВАЛЕНКО.**

**— Володимире Сергійовичу, оце, їдучи до вас, вичитав, що в Союзі є тюленячий промисел. Чи не подібні ваші стосунки з виробництвом — до моїх взаємин з мисливцями на тюленів! Я їх не знаю, вони мене — теж...**

— Ну, не порівняєш з тим, як ми починали 1964 року перші дослідження. Приносиш розробку на завод — там їй і кінець. Тоді й збагнули — не можна без кадрів. Почали вирощувати людей напівпідпільно, затим переконали Мінвуз, тепер набираємо 50 студентів щороку (Бауманське училище— тільки 25). Цього року вже буде другий випуск, маємо нову кафедру. На наших інженерів є попит. На «Більшовику» наш випускник очолив відділок — це там, куди ми колись пробивалися 10 років зі своїми розробками. Співпрацюємо з багатьма підприємствами України, й не тільки.

**— Кого ж і чим може реально зацікавити лазерна технологія!**

— Нині, скажімо, є 20 застосувань, а може бути — 350, у медицині, поліграфії, криміналістиці, сільському господарстві, видовищній індустрії, геодезії. Або — ось вам деталь. Її вирощено лазером з фотополімерів. Лазер пересувається за кресленням, і деталь росте нібито прямо з повітря. А ось ще одна деталь — її вирізано лазером.

**— Невже не можна просто виточити, без фокусів!**

— Можна. Але нині в світі 85 відсотків усіх деталей робляться серіями не більш як по 50 штук. Отже, щоразу треба міняти штамп чи шукати лекальника. Дорого! А різати лазером — просто. Лазерна технологія легко вписується в цю тенденцію світового виробництва. Що ще? Лазерне зварювання. Зміцнення матеріалів та деталей — від 2—3 до 10 разів. Робота з надтвердими матеріалами. Маркування виробів і штрихове кодування товарів — для лазерного обліку в торгівлі.

**— Але ж у наших крамницях такого обліку нема, як і самих товарів...**

— Мало чого нема! Колись був такий перекос — досліджували, але мало впроваджували, бо секретність, вороги навколо.

**— А тепер з «ворогами», мабуть, співпрацюєте!**

— Їм у Союзі нема на що опертися, тому поки більше користі від інформаційного співробітництва з США, Англією, Японією. Канадці зацікавились нашими розробками зміцнення деталей геологорозвідувального обладнання. Китайці хочуть зробити спільне комерційне об'єднання. Навчаються у нас чимало іноземних студентів за контрактом. Разом з фірмою «Вісхард» зробили для поляків лазерно-автоматичне обладнання для обробки певних блоків в авіаційних коробках швидкості. І на Євроринку є замовлення — при всій конкуренції.

**— А у нас що ж!**

— У нас і досі часто доводиться умовляти. Це зрозуміло: кому хочеться ризикувати? Економіка наша цього не стимулює. Але з переходом до ринку становище мусить змінитися: або ви навчитеся ризикувати, або ви програєте у конкурентній боротьбі. Звісно, справа зрушилась, маємо більше контактів і з виробництвом, і з Академією наук, хочемо створити Лазерну асоціацію України.

**— Що таке очолювана вами лабораторія лазерної технології!**

— Усі її нинішні наукові співробітники — наші колишні студенти: старші наукові співробітники М. Анякін, В. Дятел, доценти В. Котляров, Л. Головко, В. Романенко. За нами — 150 винаходів, 16 книг, 450 статей, якими цікавляться не лише у нас, а й в Америці, Болгарії, Китаї. Ми, до речі, готові створювати не лише технологію, а й програмне забезпечення для лазерів, моделі технологічних процесів, діагностичні системи для оцінки процесів лазерної обробки...

**— Спасибі за бесіду, Володимире Сергійовичу, успіхів вам!**

— Дякую.

**Розмову вів Віталій ЖЕЖЕРА.**

Бізнес-контакт

VIDEO...

# ЗАЦІКАВЛ... В УКРАЇНСЬКОМУ...

Угорщина завжди була «містком» між українськими підприємствами, які потребують новітніх технологій, і виробниками перспективних зарубіжних розробок. Про це свідчить виставка продукції угорської зовнішньоторговельної акціонерної фірми «Відеотон», яка репрезентує в Києві продукцію трьох заводів. «Відеотон» — відома фірма електронного обладнання — щорічно експортує на світовий ринок обчислювальної техніки на суму близько 6 мільярдів форинтів.

Вперше на Україні представлено нові засоби обчислювальної техніки, автоматики й оргтехніки. Серед них угорська фірма пропонує високоефективні відеотермінали для приготування й редагування текстової інформації, системи автоматизованого управління виробничими процесами, персональні комп'ютери.

Крім продукції, яка може зацікавити ... приємств, ... представле... і відеоапар... тофони, пл... теми, розр... хі... нонімец... щ... Авто... ціка...ти а... хисним при... дення маш...

Фірма «... на не тіль... ринку, але... ничати в с...

Було ви... пози... п... роби... ва... дисків, що... випускати ... незалежно... дія».

Керівниц... жає, що ... їнських пі... фірми ві... рін.

Вале...

Зверніть увагу

# Є І ТАКІ ПА...

Формуванням Народного руху України за перебудову — першого масового політичного об'єднання республіки — започатковується сучасна історія становлення багатопартійності на Україні. Сьогодні існує вже близько двадцяти партій.

Широкі кола громадськості цікавляться програмами, статутами нових політичних формувань, їх чисельністю, лідерами. Все це є в брошурі товариства «Знання» УРСР «Нові політичні партії України», підготовлений доктором А. Слюс... том істо... Київсько... ту М. То...

Автор... 16 парт... оформил... лого ро... інформа... нсі та т... тир кож... ться др...

канди... ук.

# …А СПІВПРАЦЮВАТИ

## …ЦІВ УКРАЇНИ

…м сторонам. Ор-
… для більшої
(адже чим біль-
…тим вона поваж-
…арям та підпри-
…я захисту влас-
…в. «Ми ще не
…дної арбітражної
…ердикти були ви-
…рисгь тих, хто
… нас за юридич-
…ою. На черзі —
… республіці юри-
…тства, яке займа-
…могою орендарям

та підприємцям, виконувало функції «третейського суду», — повідомив генеральний директор СОПУ В. Хмільовський.

Ще рада Спілки дбає про створення обласних організацій та співробітництво з ними. На жаль, поки що на місцях переважає прагнення будь-що здобути «суверенітет». На всіх рівнях. Бо це можливість бути хоч якимсь, та «начальником». А от Спілка підприємців СРСР, до якої її керівник П. Бунич запрошує й СОПУ, навпаки, більше піклується справами політичними. «Проте нам, — наголосив В. Хмільовський, — дивіденд більш важливий, ніж протистояння офіційним структурам. До того ж ми дотримуємось насамперед республіканських законів, які досить істотно розбігаються з союзними. І, найголовніше, набагато продуктивніше працювати спільно з урядом, а не всупереч йому».

Отже, робота попереду напружена. І задля того, аби ефективніше її виконувати, вкрай необхідні структурні зміни. Це питання буде остаточно вирішено на І з'їзді Спілки орендарів і підприємців, який відбудеться в Києві 25 квітня цього року.

А ще до з'їзду потрібно створити своє «лобі» — депутатську групу в парламенті. Організувати також банківське обслуговування членів Спілки — свої послуги пропонує ужгородський «Лісбанк». Він одним з перших у СРСР одержав ліцензію на зовнішньоекономічну діяльність, має філії в Києві, Львові, Будапешті. І, зрештою, знайти конкретну адресу для благодійності. Адже частина прибутків від комерційної діяльності СОПУ має надходити тим, хто потребує милосердя, допомоги і добра.

**Дмитро ДЕСЯТНИКОВ,**
**спеціальний кореспондент «Голосу України».**
Київ.

…вано у номер

# …РИМКУ ПАРЛАМЕНТУ?

…ерпане. Однак,
… році сесія об-
… прийняла рішен-
…вершення будів-
…ого енергоблоку.
…оворот справи
…на площу Леніна
… рухівців, які
…екологічне» голо-
…підтримку рішен-
… Ради, з вимо-
…ння антигуманно-
… облради. Керів-
… зреагували по-
…іліції було дано
…зчистити» пло-
… блюстителі по-
…мували голодую-
…вляли до суду.
… за... «споруд-
…тів». А в понеді-
…довелося «розчи-
…у. Цього разу
… Феміди відмови-

лись притягати ініціаторів голодування до кримінальної відповідальності.

26 березня міська прокуратура почала розслідування законності штрафів. Як сказав мені прокурор області О. Харченко, він не вбачає у діях голодуючих порушень закону. На 27 березня (сьомий день голодування) двоє учасників акції потрапили до реанімації.

**Михайло ВАСИЛАШКО,**
**власний кореспондент «Голосу України».**

P. S. Коли цей номер був готовий до друку, кореспондент повідомив, що чергова сесія обласної Ради задовольнила всі вимоги голодуючих. Отже, конфлікт усунено.

# …Р
# …АЗІЙ

**…піонерів лазерної**

**…наук, професор,**
**… та науковий ке-**
**…ого політехнічного**
**…Р та Державної**

**…вас, вичитав, що**
**…і ваші стосунки з**
**…ами на тюленів! Я**

… — її вирізано ла-

**…не можна просто**
**… фокусів!**

… Але нині в світі
… усіх деталей роб-
…ми не більш як по
…же, щоразу треба
…п чи шукати ле-
…рогої А різати
… просто. Лазерна
…легко вписується в
…ю світового вироб-
… ще? Лазерне зва-
…іцнення матеріалів
… — від 2—3 до 10
…ота з надтвердими
… Маркування виро-
…ове кодування то-
…я лазерного обліку

**…у наших крамницях**
**…у нема, як і самих**

…ого нема! Колись
…ерекос — дослід-
… мало впроваджу-
…кретність, вороги

**…р з «ворогами», ма-**
**…ацюєте!**

…Союзі нема на що
…му поки більше ко-

ристі від інформаційного співробітництва з США, Англією, Японією. Канадці зацікавились нашими розробками зміцнення деталей геологорозвідувального обладнання. Китайці хочуть зробити спільне комерційне об'єднання. Навчаються у нас чимало іноземних студентів за контрактом. Разом з фірмою «Вісхард» зробили для поляків лазерно-автоматичне обладнання для обробки певних блоків в авіаційних коробках швидкості. І на Євроринку є замовлення — при всій конкуренції.

**— А у нас що ж!**

— У нас і досі часто доводиться умовляти. Це зрозуміло: кому хочеться ризикувати? Економіка наша цього не стимулює. Але з переходом до ринку становище мусить змінитися: або ви навчитеся ризикувати, або ви програєте у конкурентній боротьбі. Звісно, справа зрушилась, маємо більше контактів і з виробництвом, і з Академією наук, хочемо створити Лазерну асоціацію України.

**— Що таке очолювана вами лабораторія лазерної технології!**

— Усі її нинішні наукові співробітники — наші колишні студенти: старші наукові співробітники М. Анякін, В. Дятел, доценти В. Котляров, Л. Головко, В. Романенко. За нами — 150 винаходів, 16 книг, 450 статей, якими цікавляться не лише у нас, а й в Америці, Болгарії, Китаї. Ми, до речі, готові створювати не лише технологію, а й програмне забезпечення для лазерів, моделі технологічних процесів, діагностичні системи для оцінки процесів лазерної обробки...

**— Спасибі за бесіду, Володимире Сергійовичу, успіхів вам!**

— Дякую.

**Розмову вів Віталій ЖЕЖЕРА.**

Бізнес-контакт

VIDEOTON

# ЗАЦІКАВЛЕНІ В УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ

Угорщина завжди була «містком» між українськими підприємствами, які потребують новітніх технологій, і виробниками перспективних зарубіжних розробок. Про це свідчить виставка продукції угорської зовнішньоторговельної акціонерної фірми «Відеотон», яка репрезентує в Києві продукцію трьох заводів. «Відеотон» — відома фірма електронного обладнання — щорічно експортує на світовий ринок обчислювальної техніки на суму близько 6 мільярдів форинтів.

Вперше на Україні представлено нові засоби обчислювальної техніки, автоматики й оргтехніки. Серед них угорська фірма пропонує високоефективні відеотермінали для приготування й редагування текстової інформації, системи автоматизованого управління виробничими процесами, персональні комп'ютери.

Крім продукції, яка може зацікавити керівників підприємств, на виставці широко представлено побутову аудіо- і відеоапаратуру: відеомагнітофони, плейєри, акустичні системи, розроблені спільно з західнонімецькою фірмою «Фі[illegible]». Автолюбите[illegible] же зацікавити автомагнітол[illegible] з захисним пристроєм проти викрадення машин.

Фірма «Відеотон» зацікавлена не тільки в українському ринку, але й готова співробітничати в спільних розробках.

Було висловлено цікаву пропозицію про налагодження виробництва на Україні компакт-дисків, що дало б можливість випускати музичну продукцію незалежно від фірми «Мелодія».

Керівництво «Відеотону» вважає, що співробітництво українських підприємств та їхньої фірми вигідне для обох сторін.

**Тарас ПЕТРІВ,**
**Валентина ПОЛІЩУК.**

Зверніть увагу

# Є І ТАКІ ПАРТІЇ

Формуванням Народного руху України за перебудову — першого масового політичного об'єднання республіки — започатковується сучасна історія становлення багатопартійності на Україні. Сьогодні існує вже близько двадцяти партій.

Широкі кола громадськості цікавляться програмами, статутами нових політичних формувань, їх чисельністю, лідерами. Все це є в брошурі товариства «Знання» УРСР «Нові політичні партії України», підготовленій доктором історичних наук А. Слюсаренком та аспірантом історичного факультету Київського держуніверситету М. Томенком.

Автори розповідають про 16 партій, які організаційно оформились на кінець минулого року. Крім загальної інформації наводяться адреси та телефони штаб-квартир кожної партії, називаються друковані органи.

**Володимир СЕРГІЙЧУК,**
**кандидат історичних наук.**

# НЕ ЗА СВОЇМ ЧАСОМ ЖИ…

Для практичних потреб людей, їх зручності земна куля розбита на 24 так звані годинні пояси. Нумерація ведеться від 0 до 23 в східному напрямку. Точний час кожного поясу (поясний час) визначається за його серединним меридіаном і умовно поширюється на всю територію даного поясу.

Приблизно посередині території нашої республіки (між Києвом та Житомиром) проходить 30-й градус східної довготи, який є серединним меридіаном другого (східноєвропейського) годинного поясу. Межі цього поясу проходять по 22,5 градуса на заході і по 37,5 — на сході східної довготи. В межах цього другого (східноєвропейського) годинного поясу знаходиться близько 93 відсотків території України. За межами поясу залишаються тільки невелика західна частина Закарпатської області, невелика східна частина Харківської, східна частина Донецької та Луганська області. Різниця між часом другого (східноєвропейського) годинного поясу (київським поясним часом) і нульового (лондонського, або західноєвропейського) становить дві години і між часом першим (середньоєвропейського годинного поясу) відповідно годину. Фактично різниця між середньоєвропейським часом і часом, прийнятим на території України, — дві години. Справа в тому, що на території СРСР (за винятком Прибалтики та Молдови) прийнято так званий декретний час, введений декретом

**Вимагає вирішення —**

РНК СРСР у 1930 році. Згідно з ним до поясного часу в кожному годинному поясі додається одна година. Декретний час другого годинного поясу називається московським часом.

Повернення до поясного часу диктується інтересами охорони здоров'я населення, вимогами господарського життя республіки. В останні роки до нього повернулися Прибалтика і Молдова. Крім них у нашому другому (східноєвропейському) годинному поясі знаходяться ще такі країни, як Фінляндія, Румунія, Болгарія, Греція, Туреччина, Кіпр, Сірія, Ліван, Йорданія, Ізраїль, Єгипет та інші. А в Білорусії, котра, як і Україна, знаходиться в другому (східноєвропейському) годинному поясі, прийнято московський час.

Вперше поясний час прийнятий у 1884 році. До революції на Україні (російській) діяв петроградський час, а на Західній Україні (австро-угорській) — поясний час середньоєвропейського годинного поясу. Законом УНР (демократичної) про «новий стиль» з 1 березня 1918 року на Україні відмінявся петроградський час і вводився поясний, але чомусь середньоєвропейський. У січні 1919 року УНР (радянською) було введено «харківський час», який відрізнявся від київського поясного на 25 хвилин. Постановою РНК СРСР від 17 січня 1924 року на всій території Союзу РСР вводився поясний час. Ук-

раїнська РС…
природний …
ропейський)…
ло, як уже …
до 1930 ро…
Західна Ук…
до Польщі …
ни, жила з…
ським часо…

Повернен…
су має бути…
му для Укр…
кий захід …
тей або …
призвів б…
призводить …
господарськ…
побутовому…
Стрілки на…
винні бути …
дину назад…
ватимуть …
відносно з…
ін — Поль…
ни, Угорщи…
зад віднос…
європейськ…
новному …
тьому годи…
щодо моск…
наковий бу…
Прибалтиці…
Фінляндії, …
же, необхі…
ретний час…
ни і повер…
ний, який …
до 1930 р…

Постанов…
України ві…
ку «Про з…
лення часу…
їнської РС…
решт вико…

**Ів…**
**дійсний …**
**ного това…**
Львів.

Повертаючись до надрукованого

# «ВИКУП ЗА АФГАНЦЯ»

Так називалася інформація Г. Кривця, вміщена в нашій газеті 21 лютого, в якій ішлося про Павла Стасевича. Воїн-афганець ще й досі перебуває в полоні у моджахедів, які вимагають за нього викуп. Зрозуміло, мати готова заплатити які завгодно гроші, щоб визволити свою дитину. Та нема в неї потрібної суми.

І от молодь Херсонського виробничого об'єднання «Дніпро» взялася допомогти — почали збирати гроші.

Після публікації у «Голосі України» виручити з біди Павла Стасевича вирішили й працівники районної лікарні з Іваничів Волинської області. З ініціативи Є. Вишняк тут організовано штаб по збиранню коштів. Про цю благородну справу сповістив редактор районної газети «Колос» Микола Пасаман. «Тільки от біда, — пише він,

— куди г…
ти, ніхто н…

Не в лі…
дей милос…
скільки з…
ресу, де н…
кають (ви…
нашого з…
ралися од…

Ось вон…
область, …
село Кори…
хайлівні …
Павла). А…
ка облас…
Балтське …
промбанку…
рахунок …
Стасевич)…

Відгукн…

**Людмила…**

# БАЗАРНИЙ ДЕНЬ

**Ціни на ринках республіки цього тижня такі:**
**(в карбованцях)**

| | Київ | Вінниця | Суми | Луцьк | Полтава |
|---|---|---|---|---|---|
| Яловичина (за кг) | 15 | 8—10 | 7—8 | 10—12 | 7 |
| Свинина (за кг) | 18 | 10 | 8 | 12—15 | 10 |
| Сало (за кг) | 8 | 5—6 | 5—6 | 7 | 4—5 |
| Сметана (за л) | 10 | 5 | 5 | 5 | — |
| Сир (за кг) | 10 | 5 | 5 | 4 | 4 |
| Мед (за кг) | 30 | 20 | 20 | 20 | 30 |
| Олія (за л) | 5 | 6 | 3 | — | 4 |
| Картопля (за кг) | 2 | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Цибуля (за кг) | 4 | 2 | 2 | 3 | 1,7 |
| Огірки солоні (за шт.) | 1 | 0,5 | — | 0,5 | — |


ГОЛОС УКРАЇНИ

є «лобі» — де-
упу в парламен-
ати також бан-
уговування чле-
— свої послуги
городський «Ліс-
дним з перших у
кав ліцензію на
номічну діяль-
ті в Києві, Льво-
ті. І, зрештою,
етну адресу для
. Адже частина
комерційної ді-
ПУ має людно
потребує мило-
оги і добра.

Дмитро
ЕСЯТНИКОВ,
й кореспон-
осу України».

ОН

ЕНІ
РИНКУ

керівників під-
виставці широко
побутову аудіо-
уру: відеомагні-
ери, акустичні сис-
лені спільно з за-
фірмою «Фі-
же за-
магнітол з за-
роєм проти викра-

еотон» зацікавле-
в українському
готова співробіт-
ьних розробках.
лено цікаву про-
нала ення ви-
Укр компакт-
ало б можливість
зичну продукцію
д фірми «Мело-

о «Відеотону» вва-
робітництво укра-
иємств та їхньої
не для обох сто-
Тарас ПЕТРІВ,
на ПОЛІЩУК.

РТІЇ

торичних наук
нком та аспіран-
ного факультету
державніверсите-
ком.
озповідають про
які організаційно
на кінець мину-
Крім загальної
наводяться адре-
фони штаб-квар-
партії, називаю
ані органи.

Володимир
СЕРГІЙЧУК,
історичних на-

# НЕ ЗА СВОЇМ ЧАСОМ ЖИВЕМО

Для практичних потреб людей, їх зручності земна куля розбита на 24 так звані годинні пояси. Нумерація ведеться від 0 до 23 в східному напрямку. Точний час кожного поясу (поясний час) визначається за його серединним меридіаном і умовно поширюється на всю територію даного поясу.

Приблизно посередині території нашої республіки (між Києвом та Житомиром) проходить 30-й градус східної довготи, який є серединним меридіаном другого (східноєвропейського) годинного поясу. Межі цього поясу проходять по 22,5 градуса на заході і по 37,5 — на сході східної довготи. В межах цього другого (східноєвропейського) годинного поясу знаходиться близько 93 відсотків території України. За межами поясу залишаються тільки невелика західна частина Закарпатської області, невелика східна частина Харківської, східна частина Донецької та Луганська області. Різниця між часом другого (східноєвропейського) годинного поясу (київським поясним часом) і нульового (лондонського, або західноєвропейського) становить дві години і між часом першим (середньоєвропейського годинного поясу) відповідно годину. Фактична різниця між середньоєвропейським часом і часом, прийнятим на території України,— дві години. Справа в тому, що на території СРСР (за винятком Прибалтики та Молдови) прийнято так званий декретний час, введений декретом

## Вимагає вирішення

РНК СРСР у 1930 році. Згідно з ним до поясного часу в кожному годинному поясі додається одна година. Декретний час другого годинного поясу називається московським часом.

Повернення до поясного часу диктується інтересами охорони здоров'я населення, вимогами господарського життя республіки. В останні роки до нього повернулися Прибалтика і Молдова. Крім них у нашому другому (східноєвропейському) годинному поясі знаходяться ще такі країни, як Фінляндія, Румунія, Болгарія, Греція, Туреччина, Кіпр, Сірія, Ліван, Йорданія, Ізраїль, Єгипет та інші. А в Білорусії, котра, як і Україна, знаходиться в другому (східноєвропейському) годинному поясі, прийнято московський час.

Вперше поясний час прийнятий у 1884 році. До революції на Україні (російській) діяв петроградський час, а на Західній Україні (австро-угорській) — поясний час середньоєвропейського годинного поясу. Законом УНР (демократичної) про «новий стиль» з 1 березня 1918 року на Україні відмінявся петроградський час і вводився поясний, але чомусь середньоєвропейський. У січні 1919 року УНР (радянською) було введено «харківський час», який відрізнявся від київського поясного на 25 хвилин. Постановою РНК СРСР від 17 січня 1924 року на всій території Союзу РСР вводився поясний час. Українська РСР дістала тоді свій природний поясний (східноєвропейський) час. Але так було, як уже зазначалося, тільки до 1930 року. У той же час Західна Україна, яка входила до Польщі та Чехо-Словаччини, жила за середньоєвропейським часом.

Повернення до поясного часу має бути проведене в цілому для України, тому що такий захід щодо групи областей або щодо однієї з них призвів би і, на жаль, уже призводить до ускладнень у господарському і соціально-побутовому житті республіки. Стрілки наших годинників повинні бути переведені на годину назад. Тоді вони показуватимуть на годину вперед відносно західних сусідніх країн — Польщі, Чехо-Словаччини, Угорщини і на годину назад відносно більшої частини європейської Росії, яка в основному знаходиться в третьому годинному поясі, тобто щодо московського часу. Однаковий буде час із часом у Прибалтиці, Молдові, а також Фінляндії, Румунії та ін. Отже, необхідно відмінити декретний час на території України і повернути київський поясний, який тут існував з 1924 до 1930 року.

Постанова Верховної Ради України від 11 червня 1990 року «Про зміну порядку обчислення часу на території Української РСР» повинна врешті-решт виконуватись.

**Іван РОВЕНЧАК,**
**дійсний член Географічного товариства України.**
Львів.

## Повертаючись до надрукованого

# «ВИКУП ЗА АФГАНЦЯ»

Так називалася інформація Г. Кривця, вміщена в нашій газеті 21 лютого, в якій ішлося про Павла Стасевича. Воїн-афганець ще й досі перебуває в полоні у моджахедів, які вимагають за нього викуп. Зрозуміло, мати готова заплатити які завгодно гроші, щоб визволити свою дитину. Та нема в неї потрібної суми.

І от молодь Херсонського виробничого об'єднання «Дніпро» взялася допомогти — почали збирати гроші.

Після публікації у «Голосі України» виручити з біди Павла Стасевича вирішили й працівники районної лікарні з Іваничів Волинської області. З ініціативи Є. Вишняк тут організовано штаб по збиранню коштів. Про цю благородну справу сповістив редактор районної газети «Колос» Микола Пасаман. «Тільки от біда, — пише він, — куди гроші перераховувати, ніхто не знає».

Не в лісі живемо ж. І людей милосердних, добрих он скільки знайшлося. Тож адресу, де на ці гроші дуже чекають (вирішується ж доля нашого земляка), ми постаралися одразу ж знайти.

Ось вона: 273251, Одеська область, Балтський район, село Коритне, Людмилі Михайлівні Стасевич (мати Павла). Або: 273250, Одеська область, місто Балта. Балтське відділення Агропромбанку, розрахунковий рахунок 363202 (для Л. М. Стасевич).

Відгукніться, добрі люди!

**Людмила БАРАНЕВИЧ.**

# БАЗАРНИЙ ДЕНЬ

**Ціни на ринках республіки цього тижня такі:**
**(в карбованцях)**

| | Київ | Вінниця | Суми | Луцьк | Полтава |
|---|---|---|---|---|---|
| Яловичина (за кг) | 15 | 8—10 | 7—8 | 10—12 | 7 |
| Свинина (за кг) | 18 | 10 | 8 | 12—15 | 10 |
| Сало (за кг) | 8 | 5—6 | 5—6 | 7 | 4—5 |
| Сметана (за л) | 10 | 5 | 5 | 5 | — |
| Сир (за кг) | 10 | 5 | 5 | 4 | 4 |
| Мед (за кг) | 30 | 20 | 20 | 20 | 30 |
| Олія (за л) | 5 | 6 | 3 | — | 4 |
| Картопля (за кг) | 2 | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Цибуля (за кг) | 4 | 2 | 2 | 3 | 1,7 |
| Огірки солоні (за шт.) | 1 | 0,5 | — | 0,5 | — |

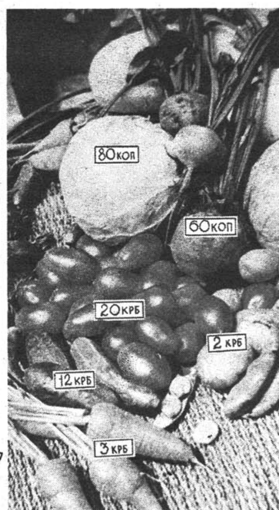


## Навколомистецькі новини

# СЕРЕД СОНМУ СВЯТИХ

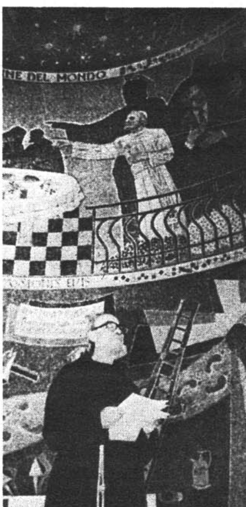

Понад дев'ять місяців працював 71-річний італійський чернець Уголіно да Беллуно над мозаїчною картиною в церкві капуцинів міста Терні (область Умбрія). У набожному творі знайшлося місце не тільки Ісусу та його апостолам, але й відомим особам нашої сучасності — папі Іоану Павлу II з радянським Президентом та його дружиною. Цей задум благочестивого митця виник у грудні 1989 року, коли Михайло й Раїса Горбачови відвідали Ватикан. Доброзичливе зображення атеїстів у освяченому культовому приміщенні, на думку отця Беллуно, «має символізувати поліпшення стосунків між церквою і комуністичним світом».

**Фото з журналу «Шпігель» (ФРН).**

## Телеграфним рядком з Ужгорода

### ТУТ — АВСТРІЙЦІ...

У Мукачеві почало діяти австрійсько - радянське СП «Віадук», створене на базі орендної організації «Мукачівприлад» та фірми «Ігнат-костеліс». Партнери виробляти муть комп'ютери, створюватимуть програми до них, а продаватимуть у США та Канаду.

### ...ТАМ — КАНАДЦІ

Є ідея створити спільне підприємство для переробки перліту та каоліну. Для цього до Берегова приїхали ділові люди з Канади — на запрошення місцевої системи зв'язків із зарубіжжям «Глобус». Очолював групу президент відомої будівельної фірми «Ланфонд інтернешнл» Мирослав Івасиків.

### КВАРТИРИ В КРЕДИТ

надає місцевим квартиронаймачам правління колгоспу «Радянська Верховина», що на Міжгірщині. Нововведення виявилося зручним і вигідним.

### СИМПАТИЧНІ «ШПИГУНКИ»

Подібних на кордоні, при перетині контрольної смуги ще не затримували. Ці дві симпатичні албанки пробиралися через Румунію та Закарпаття до Угорщини. Пояснили, що їм набридло жити при казарменому соціалізмі.

**Микола ГОРВАТ,**
**власний кореспондент «Голосу України».**
Закарпатська область.

## Людина в біді

# РОСЛА СОБІ ДІВЧИНА...

**Лихо прийшло в сім'ю донеччан після чорнобильської катастрофи. Діагноз—гострий лейкоз 16-річної Насті Берези підтвердили закордонні спеціалісти.**

**Необхідна сума для лікування за кордоном 800 тисяч карбованців. Частину коштів виділив Червоний Хрест УРСР, але хто ще може допомогти в біді, просимо відгукнутись і перераховувати кошти на р/р № 000606217 в Дніпровському відділенні ПСБ м. Києва. МФО 322142 (Для лікування Насті Берези).**

# ПОГОДА

28 та 29 березня у південній частині України невеликі опади. На решті території без істотних опадів. Вітер північний та північно-східний, 3—10, 29 березня на півдні місцями пориви 15—20 метрів за секунду. Температура вдень 2—8 тепла, на крайньому півдні та Закарпатті 8—13 градусів тепла. Вночі 0—6 морозу, в Карпатах до 9 градусів морозу.

По Києву та області сьогодні вдень без опадів. Вітер північний, 5—10 метрів за секунду. Температура 3—8 градусів тепла.

# «Я ЗНАЮ, ЩО РОБИТИ...»

ІЗ ДОС'Є «ГОЛОСУ УКРАЇНИ»:

**Олександр Ковалів, начальник відділу землекористування і землеустрою Івано-Франківського облвиконкому, головний державний інспектор по використанню і охороні земель області. Центрист з ухилом вліво. Член КПРС. Підтримує концепцію незалежної Компартії України.**

**Згідно з ухвалою сесії Івано-Франківської обласної Ради народних депутатів «Про земельну реформу» (від 30 жовтня 1990 року) місцеві Ради області почали реально розпоряджатися землею, її надрами, полями, пасовищами, лісами, водними та іншими ресурсами в межах своєї території і компетентності. Можна вважати, що на Івано-Франківщині на ділі завершено перший етап земельної реформи.**

На думку Олександра Коваліва, начальника відділу землекористування і землеустрою Івано-Франківського облвиконкому, на цьому етапі реформи без боротьби не обійтись, але будь-яка критика і заперечення повинні бути передусім компетентними і спиратися на чинні закони.

— Протягом двох останніх років визначено межі місцевих Рад. На цій основі створено земельний банк даних, у якому і графічно, і семантично відображені всі земельні угіддя. Анульовані відмінності в нормах наділення землі для користування: як колгоспникам, так і робітникам, службовцям... Таким чином, передано в особисте користування ще 142 тисячі гектарів землі. Розміри земельної ділянки, як правило, залежать від наявності землі, а також від кількості членів сім'ї.

Одночасно здійснюємо державний контроль за використанням і охороною землі та проведена інвентаризація всіх землекористувачів, що порушують вимоги законодавства. У таких випадках використання землі визнано незаконним або безгосподарним, і всі такі земельні ділянки переведено в земельний запас...

Про хід впровадження земельної реформи на Івано-Франківщині, правомочність і законність рішень обласної Ради суперечки точаться як на республіканському рівні, так і в самій області...

Мене ніхто не примушував робити земельну реформу, та й не міг примусити. Але прийшли люди, які захотіли щось змінити. І ми разом взялися за цю справу. Займаючись цими питаннями не перший рік, я давно зрозумів, що тільки знаючи всі сторони, всі проблеми землі: і юридичну, і екологічну, і соціальну, і економічну — в усіх галузях народного господарства, тільки тоді можна розпочинати реформу. Та головне — все має бути чесно і законно з усіх сторін.

**— Олександре Івановичу, ви одним із перших у республіці на практиці зіткнулися і з Земельним кодексом України, з іншими, як союзними, так і республіканськими законодавчими актами про землю...**

— Земельну реформу в області ми розпочали, керуючись ще старим Земельним кодексом, адже новий набрав чинності тільки 15 березня. Але, скажіть мені, який закон дозволяє користуватись будь-кому земельною ділянкою, якщо не оформлено необхідних документів? А чи може новий Земельний кодекс України закласти правові норми на марнування продуктивних земель або розвитку ерозії? Чи визнати, що громадяни, які проживають на власній території, не матимуть права на користування земельною ділянкою, або вказати, що землі товарного сільськогосподарського виробництва будуть давати продукцію в першу чергу за якимись планами якомусь іншому народу? Це ж бо абсурд! Бо Земельний кодекс може існувати тільки у відповідності до закону, в даному випадку — у відповідності до основ законодавства Союзу РСР і союзних республік про землю, чинному і на території нашої республіки з 15 березня 1990 року.

Кодекс тільки уточнює і конкретизує ті чи інші правові норми. Однак, прикро, коли противники нового Закону про землю кивають тільки на союзні основи, бо республіканських «нібито ще нема і не знати, чи будуть». Закон є і діє. Адже ще 7 травня торік Верховна Рада України прийняла Указ «Про деякі питання вилучення і надання земельних ділянок». У ньому, зокрема, визначено, що для надання селянським (фермерським) господарствам земля виділяється за остаточним рішенням районної (міської) Ради. Та я ще не чув, щоб хоч одна Рада не тільки в області, але й у республіці цим скористалася.

**— Отже, без розуміння суті земельної реформи на рівні області, району, окремого села, причому розуміння до найменшої дрібниці, вона «буксуватиме», точніше, «буксує» вже сьогодні.**

— Сьогодні я знаю, що робити на території області, і намагаюсь довести це до розуміння кожного голови сільської Ради, до кожного землевпорядника.

Ми робили прямолінійні поля, що стимулюють ерозію землі, і кричали: «Давайте боротися з ерозією!». То спочатку давайте ліквідуємо причини, що її породжують. Земельно-територіальний устрій — дуже широке поняття і надзвичайно складне. Якщо те, що ми називаємо полем, не відповідає ніяким вимогам, а ми оремо каміння і кидаємо туди зерно, то чи не розумніше залісити цю землю, зробити сінокіс чи ставок. Земельна реформа повинна мати глибоку, грунтовну розробку на місцях.

**— Але ж і без спільної комплексної програми проведення земельної реформи окремі, часто суперечливі намагання місцевих Рад виправити ситуацію, на мою думку, теж малоефективні...**

— Реформу потрібно робити цілісно й розумно. Якщо хтось думає, що вся її суть в тому, щоб просто поділити і роздати землю, то це глибока помилка. Багато хто вважає, що Агропром має залишити за собою всі керівні функції. Але ж є державна програма, державна політика в сільському господарстві. А що таке, ну, наприклад, обласний агропром? Це рада всіх агропромислових формувань, товаровиробників, яка повинна забезпечувати виробництво, виходити на ринок і тому подібне. Агропром не може диктувати державну політику охорони і використання земель! А сьогодні ми просимо у нього гроші на будь-яку дрібницю. Крім цього, існує ще безліч міністерств, які не зрозуміло що вирішують. Коли ж доходить до конкретної справи, то голова сільради — міністр усім міністерствам.

Не треба керувати тим, що не керовано. Разом з тим, для чого давати землю тому, хто її не хоче? Але ж ми чомусь створюємо штучні перепони якраз тим, хто добивається землі...

**— Десятки і сотні новонароджених фермерів та кооператорів і тих, хто хоче ними стати, продовжують оббивати пороги високих кабінетів, заплутавшись у «вільних» трактуваннях, здавалось би зрозумілого Закону, що юридично затвердив усі форми господарювання...**

— Ми і в цьому впадаємо в крайність. Комусь спало на думку, що коли, заготовити пакет інструкцій для якогось «оптимального» фермера, то на Україні відразу розквітне фермерство. Розумна кухарка — і та свої секрети про себе тримає, не то, щоб один «секрет» для всіх фермерів. І «наштампувати» однакових фермерів — велика помилка. Наші науково-дослідні інститути повинні дати лише ті передумови, якісь загальні форми, за якими вже кожен буде господарювати по-своєму. Головне — дати можливості.

Форми товарного виробництва обов'язково повинні бути різними: колгоспи, радгоспи, кооперативи, селянські чи фермерські господарства. Всі перед Законом однакові і сплачуватимуть однакову земельну ренту. Головне, щоб таке господарство було ефективним і виконувало всі правила охорони і використання землі, як це передбачено Основами Української РСР про землю.

**Юрій НЕСТЕРЯК,**
**спеціальний кореспондент «Голосу України».**
Івано-Франківська область.

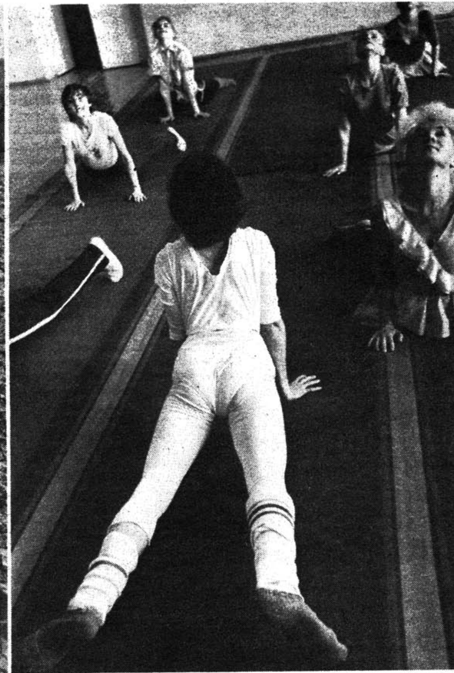

**Втома буває різною: трудовою, спортивною... Але всіх стомлених наснажує земля. Та сама, яку ми почасти не бачимо за міським асфальтом чи проклинаємо за кричуще бездоріжжя. Проте, в хвилини втоми до багатьох доходить, що ми — діти Всесвіту. Земля ж — найбільший скарб, переданий нам через віки.**

Фото Валерія ІНЮТІНА.

# ДО СЕРВІСУ — КРОКОМ РУШ!

На Сумщині взялися піднімати торгівлю та обслуговування сільськогосподарської техніки на якісно новий щабель. Задумали так: ремонтно-транспортні підприємства і райагропостачі об'єднати в служби «Агротехсервіс», яка, окрім звичних обов'язків, візьме на себе ще й гарантійний та післягарантійний ремонт машин. Для цього — укласти прямі договори з заводами-постачальниками: вони мають за графіком і в повному обсязі забезпечувати службу всім необхідним.

Якщо раніше, скажімо, тракторний завод збував свого «сталевого коня» і вмивав руки, то відтепер підприємство зобов'язане через «Агротехсервіс» підтримувати його «здоров'я» аж до списання. Не зовсім зрозуміло, правда, як заінтересувати виробників, аби вони згодилися надати сумчанам режим найбільшого сприяння. Але керівники Мінавтосільгоспмашу СРСР ці проблеми взяли на себе, обіцяючи допомогу відомчих заводів в експерименті.

Обласна рада агропромислових формувань ухвалила провести в колективах, яким належало злитися, обговорення новації. Однак воно обернулося конфузом: усі 18 райагропостачів одностайно висловилися проти об'єднання. Бунт «низів» загрожував переплутати карти експериментаторам. Терміново на місця виїхали представники апарату управління із завданням погасити конфлікт. Де умовлянням, а де й іншими засобами змусили колективи переглянути свої позиції. Не здалися лише працівники Конотопського міжрайагропостачу.

«Двічі на зборах,— написали вони до газети «Голос України», — ми розглядали питання про перспективу об'єднання нашого підприємства з РТП. І в обох випадках не знайшлося жодного голосу на підтримку такої ідеї. За збереження існуючого статусу підприємства виступила також абсолютна більшість керівників господарств району. Але всупереч закону, що проголошує принцип добровільності у створенні об'єднань і асоціацій, область продовжує нав'язувати нам свою волю. Від слів переходять до діла. Нещодавно генеральний директор новоствореного «Сумиагротехсервісу» А. Болотний видав наказ. Згідно з ним ми повинні значну частину основних і оборотних коштів передати в систему сервісу, що фактично означає ліквідацію підприємства...»

**Іван Полевик,** **директор**

**За листом до редакції**

**Конотопського міжрайагропостачу розповідає:**

— Те, що в такій серйозній справі агропромівські чиновники знехтували думкою колективу, спеціалістів-господарників, — півбіди. Мова, зрештою, не про амбіції — сприйняли б, якби затівалося щось путнє. Вся ж ця метушня з реорганізацією лише зовні (красиво звучить — сервіс!) має вигляд багатообіцяючого починання. По суті ж — під новою вивіскою реанімується стара система, яка існувала при «Сільгосптехніці». Тоді торгівлю технікою та її обслуговування було зосереджено в одних руках. При цьому теж нібито турбувалися про сільське господарство. А що вийшло? Ставши монополістом, «Сільгосптехніка» безцеремонно оббирала селян, продаючи їм машини й запчастини з шаленими накрутками за міфічні «обслуговування», «ремонт». П'ять років тому цю негідну практику поламали, виділивши ремонтно-транспортну службу й службу матеріально-технічного постачання в самостійні структурні підрозділи. За цей час райагропостачі набралися досвіду, стали непоганими партнерами господарств. Є документ колегії Держагропрому республіки. У лютому 1990 року вона рекомендувала «Головагропостачу і агропромисловим формуванням областей постійно зміцнювати службу матеріально-технічного постачання, зберегти її самостійність». І раптом — такий ось експеримент.

**Ось думка лідера Селянської спілки Конотопського району, голови колгоспу «Комуніст» О. Картавого:**

— Ми не проти сервісу — ми проти фікції. Адже пропонується ще один повітряний замок, яких немало набудовано останнім часом у рамках програми повернення боргів селу. Нас переконують, що буде краще, але ніяких гарантій ніхто не дає. Підозрюю: кашу заварили, аби «вибити» нові структури управління, під шумок перебудови розширити бюрократичний апарат.

Із створенням «Сумиагротехсервісу» апарат управління збільшено за штатом на 204 одиниці! Лише приріст фонду заробітної плати у зв'язку з цим потребує понад 500 тисяч карбованців. За чий кошт утримувати додатковий контингент управлінців? Не секрет — за гроші колгоспів та радгоспів.

Серед нинішніх керівників «Сумиагротехсервісу» є категоричні опоненти, які на різних рівнях доводять безперспективність прожекту. Серед тих, хто відкрито і послідовно тримається принципової позиції, заступник генерального директора об'єднання К. Гродецький.

— Навіть на пільгових умовах підприємства Мінавтосільгоспмашу відмовляються від співробітництва, — каже він.— На сьогодні лише третина заводів згодилась налагодити з нами ділові стосунки, та й то в обсягах, менших від торішніх. Міністерські обіцянки нічого не значать.

Від голови ради агропромислових формувань області О. Чернявського та заступника генерального директора «Сумиагротехсервісу» М. Тищенка я сподівався почути не менш глибоку аргументацію на користь експерименту. Але сподівання не справдились. Загальні сентенції зводились до обережного: «Гірше не буде...»

Першу атаку в Конотопі через Держарбітраж відбили. Юристи знайшли в наказі про створення райагротехсервісу речі, які дали підстави його відмінити. Але стало відомо: вже готовий інший, «обгрунтованіший» наказ.

**Віталій МАКСЮТЕНКО,**
**власний кореспондент «Голосу України».**
Сумська область.

Погляд

# НА БУЗИНУ НАДІЙСЯ...

**Очевидно, новий пріоритетний етап у розвитку села полтавці долатимуть у дерев'яних постолах, полотняних штанях і солом'яних капелюхах.**

Доярка К. Піхота з села Баранівки Шишацького району розповіла про місцевий варіант вирішення злободенної торговельної проблеми. Промтоварний магазин тут давно закрили — все одно торгувати нічим. Тепер щопонеділка приїздить автолавка. Оскільки на неї чекає мало не все село, водій-продавець нерідко вдається до такого демократичного заходу: кидає товар на голови покупців — хто вхопив, той і гроші платить.

Відоме на Полтавщині партизанське село розташоване неподалік туристського маршруту по гоголівських місцях. І цілком імовірно, що іноземні гості, завернувши сюди, побачать місцевих жителів у постолах, з кресалами і люльками в руках. А у що вони будуть одягнені, коли доносять останні фуфайки? Не прояснив ситуації і головний інженер обласного виробничого швейного об'єднання «Ворскла» В. Чміль.

— Із сировиною у нас просто біда,— зітхає він. — Доведеться закривати дві філії — у Миргородському і Карлівському районах. На Кобеляцькій швейній фабриці, яка випускає сорочки, тканини лишилось на тиждень роботи. Вийшли на обласну Раду народних депутатів з пропозицією, щоб регіони, куди постачаємо цукор, сир, масло та м'ясо, давали нам взамін сировину для швейників.

Але ж основними споживачами полтавської ковбаси і сиру є Москва, Ленінград, Донбас. Там бавовна не росте і з тканинами проблем не менше. Після слушної поради ховати поношені речі до шаф або бабусиних скринь (хто не встиг обзавестись шафою) зателефонували кілька голів колгоспів, які цікавились, де придбати швейне обладнання. З парламентських дебатів і центральної преси дізналися, що союзний уряд і цього року замість сировини для нашої легкої промисловості закупив на валюту за кордоном готовий одяг. Тому найближчим часом у республіці і країні зупиниться чимало швейних фабрик. Отже, нічого іншого не залишається, як обладнати власні швейні цехи, роздобути сировину і випускати для себе одяг.

Чи не найметкішим у цьому плані виявився обраний рік тому головою колгоспу «Росія» Машівського району А. Івашина. На одній з «неперспективних» фабрик придбав обладнання для колгоспного швейного цеху. В п'яти селах господарства проживають одинадцять кваліфікованих швачок. З сировиною теж проблем не буде. Збудували сучасну вівцеферму, де утримують близько 4000 овець. Отже, вже восени місцеві швачки «викинуть» на внутрішній ринок першу партію хутряних виробів.

Незабаром стане до ладу подібний цех і в колгоспі «Більшовик» Лубенського району. Таким чином, облагропром матиме в своєму розпорядженні шість таких підприємств.

Під час оцих невеселих роздумів випадково глянув у обласні зведення. Там — посіви конопель зросли на 700 гектарів. Недарма, значить, подейкують на селі, що колгоспи незабаром полотно вироблятимуть. А що! Пофарбовані бузиною за старовинними дідівськими рецептами полотняні штани з металевими заклепками (а кузні тепер є в кожному колгоспі), хоч і поступаються за фасоном джинсам всесвітньовідомих фірм, зате довше носитимуться. Подекуди — в миргородських чи гадяцьких селах — вони і досі збереглися. Тільки б уродили бузина і коноплі. Бо мій давній знайомий дід Іван підмітив, що «цьогорічне Стрітення було неважне».

**Степан ВОВКОДАВ,**
**журналіст.**
Полтава.

***Під час оцих невеселих роздумів випадково глянув у обласні зведення. Там — посіви конопель зросли на 700 гектарів. Недарма, значить, подейкують на селі, що колгоспи незабаром полотно вироблятимуть.***

З пошти відділу

# ВЕТЕРИНАРНИЙ КОНСИЛІУМ У ЛЬВОВІ

У ветеринарному відділі Львівського облвиконкому відбулася зустріч керівників ветеринарної служби Радянського Союзу і Польщі. В ній узяли участь з радянської сторони — заступник начальника Головного управління ветеринарії СРСР В. Сєдов, начальник відділу зовнішньоекономічних зв'язків Головного управління ветеринарії Союзу РСР С. Сахаров, начальник Головного управління ветеринарії Держагропрому України П. Достоєвський, начальник ветеринарного відділу Львівського облвиконкому М. Косенко, директор облветлабораторії Р. Симонов. Польських колег на зустрічі-переговорах представляли директор Департаменту ветеринарії пан Малишевський, і провідний спеціаліст Департаменту доктор Михальський.

Відбулись переговори радянських і польських колег про організацію бартерної торгівлі медикаментами, спеціальним обладнанням, біологічними препаратами, про створення на Львівщині спільних підприємств по виробництву необхідних для тваринництва біологічних препаратів за методикою і технологією польських фармацевтичних фірм, надання допомоги щодо перетворення виробничого відділу облветстанції на мале підприємство «Львівветпрепарат». Визначено порядок і систему обробок і діагностичних досліджень в обох країнах при експорті-імпорті тварин, птиці, м'яса та інших продуктів.

Сторони домовились також про обмін науковою інформацією, інформацією про епізоотичний стан тваринництва країн-сусідів і, зокрема, прикордонних регіонів України та Польщі, широкий обмін делегаціями для вивчення досвіду, здійснення ветеринарних заходів, контролю за якістю продуктів і сировини тваринного походження, підготовки кадрів.

**Дмитро ШЕРЕМЕТА.**
Львів.

## ТЕЛЕГРАМА В НОМЕР

**Просим срочно помочь получить землю для ведения личного подсобного хозяйства, согласно статье 56 Земельного кодекса УССР. На наши заявления о выделении земельных участков в Н-Федоровский сельский Совет народных депутатов получен отказ.**

Село Новофедоровка Березанского района Николаевской области.
**Директор Новофедоровского УПК В. Н. ВОРОНОВ и десять подписей.**

# МОЛОКО З ПІДШЕФНОГО КОЛГОСПУ

У травні 1991 року минає рік, як колгосп імені Фрунзе Вінницької області уклав договір із заводом «Кристал» у Вінниці. Завод став нібито членом колгоспу.

— За цей час ми збудували пилораму, столярний цех, критий тік, сінажне сховище біля тваринницьких ферм, — говорить голова колгоспу Віталій Голота. — Відверто скажу: без допомоги заводу зробити цього не вдалося б. Колгосп імені Фрунзе продав робітникам продукти сільського господарства.

Надалі, з допомогою заводу «Кристал», збираємося звести овочесховище на тисячу тонн, завод по переробці сільгосппродукції, кілька житлових будинків, провести газифікацію села. Ми, з свого боку, будемо забезпечувати заводчан продуктами. Тепер через день постачаємо робітникам молоко.

А нещодавно, керуючись Земельним кодексом Української РСР, виконком Вінницької районної Ради народних депутатів вирішив видати державний акт на право користування землею площею 28,4 гектара вінницькому заводу «Кристал». Тож поволі повертаємося до землі...

**Йосип ВИШНЕВСЬКИЙ,**
депутат Комарівської сільської Ради народних депутатів.
Вінницька область.

Інформ-шоу

## ХТО П'Є БІЛЬШЕ КАВИ!

Як розповідає легенда, колись, у давні часи, один пастух помітив, що кози, яких він пас на гірських вигонах, часом стають надзвичайно збудженими. Пастух попробував плоди, які їли кози, і з подивом відчув приплив сил і енергії. Отак, за переказами, було віднайдено чудодійні властивості кави.

Американці люблять варити каву в кавоварці і не дуже дрібного помолу. В Європі каву подають в кавниках і використовують каву середнього помолу. У Туреччині, Греції та арабських країнах п'ють каву дрібного помолу — це створює чарівний аромат.

Кожний четвертий житель України (в середньому) п'є каву хоча б раз на день. Перевагу цьому напою віддають більшість жінок (72 відсотки), чоловіки полюбляють чай (41 відсоток) і мінеральну воду (34 відсотки).

У країнах Європейського співтовариства теж переважають голоси на користь цього напою. Французький журнал «Пуен» інформує про використання кави на душу населення в Англії, Іспанії, Бельгії, Люксембурзі, ФРН, Данії, Нідерландах, Франції, Італії, Греції (на малюнку зліва направо).

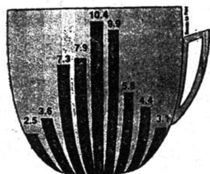


## ПОЛІЦЕЙСЬКІ БЕЗ... ШТАНІВ

Як повідомив американський тижневик «Ю. С. Ньюс енд Уорлд ріпорт», випускники поліцейської академії в Філадельфії у буквальному розумінні залишилися без штанів. Така ситуація виникла тому, що муніципалітет вчасно не виділив кошти на пошив синіх форменних штанів. Випускникам все ж таки присвоїли звання, хоча через таку оказію був відкладений випускний вечір і поліцейські на певний час вимушені займатися канцелярською роботою. Випускники жартують: «Наша заповітна мрія— фірмені штани».

## У МОСКВІ ТАКСІ НЕ ЇЗДЯТЬ...

Англійський журнал «Економіст» вирішив провести соціологічне дослідження і дав завдання своїм кореспондентам зупинити таксі о шостій годині вечора й проїхати 5 кілометрів. Після проведення цієї акції кореспонденти повідомили, що в Лондоні така витівка їм коштувала (в перерахунку на долари) 7,7 долара, у Парижі — 11,8, у Берліні — 8, у Нью-Йорку — 6,75, у Токіо — 12, в Гонконгу — 2,56 долара. Здивуванню центрального бюро інформації не було меж, коли після тривалого чекання з Москви одержали відповідь: «Таксі не виявилось».

# «ЗНАЄШСЯ З РАДЯНСЬКИМИ? ДО ТЕБЕ МОЖЕ ЗАВІТАТИ ФБР»

Наш прес-клуб

Федеральне бюро розслідувань стежить за контактами між американськими туристичними компаніями і радянськими громадянами, вважаючи, що останні можуть використати організацію туристичних поїздок для прикриття розвідувальної діяльності.

Протягом кількох років бюро вивчало такі контакти, і його зацікавленість не зменшилася, незважаючи на поліпшення політичних відносин між США і Радянським Союзом.

Індустрію туризму часто вважають порівняно зручним каналом для агентів іноземних урядів.

Один спеціаліст із шпигунства, редактор журналу «Секьюріті інтелідженс ріпорт» Френк Макгуайр, зазначив, що туризм — одне з трьох найкращих прикрить для агентів розвідки, два інші — це журналістика й експортно-імпортні операції. Макгуайр також сказав, що певну частину службовців національних авіакомпаній та інших ділових організацій деяких країн — таких, як Радянський Союз,— звичайно складають агенти урядів цих держав.

Але всі вони не можуть бути шпигунами, заявив він, «тому, що вони повинні організовувати роботу компаній».

Деяких американських організаторів туристичних поїздок регулярно навідує ФБР, і серед них — велику й найпомітнішу компанію «Дженерал турз енд рашн тревел бьюро».

Алекс Харрес, президент «Дженерал турз», не приховує, що до нього «іноді заходять». «Я мало що можу повідомити ФБР, але я відповідаю на запитання».

Харрес розповів, що одного разу до нього звернулись агенти КДБ, але «я сказав їм, що хочу займатися тільки бізнесом, і вони залишили мене в спокої».

Уоллі Лоуренс, голова правління «Рашн тревел бьюро», теж заявив, що його фірму іноді навідує ФБР.

Він і Харрес розповіли, що іноді запитання ФБР стосуються радянських туристичних службовців і відносин між керівниками цієї індустрії.

Агент ФБР недавно приходив до редакції «Тревел уїклі» і в контору компанії «Рід тревел груп».

Цей слідчий, мабуть, чув про попередні контакти між «Рід» і Радами у зв'язку з можливим видавничим проектом і хотів дізнатися про деталі.

Він також запитав про характер контактів «Тревел уїклі» з радянською індустрією туризму і про які-небудь «незвичайні або неординарні» особисті стосунки між співробітниками і радянськими громадянами.

Під час цього візиту агент ФБР підтвердив, що бюро вважає, що «Інтурист», радянське державне туристичне агентство служить притулком для агентів КДБ.

Створюється враження, що сьогодні рівень контролю ФБР за індустрією туризму не знизився.

Офіційний мандат ФБР на захист економічних і військових таємниць США не змінився в результаті відлиги в «холодній війні». Представник бюро Майк Кортен сказав, що його відділ готує заяву для того, щоб роз'яснити важливість збереження контррозвідувальних функцій.

Ця заява буде спиратися на внутрішній робочий документ, в якому говориться: «Оскільки економічна конкуренція стає рушійною силою (у відносинах зі Східною Європою і СРСР), США будуть змушені краще захищати свою секретну економічну і технологічну інформацію».

Зараз важко визначити контррозвідувальні завдання ФБР, говориться у згаданому документі. Що стосується Східної Європи, то тамтешні уряди подають «неоднозначні сигнали щодо свого розвідувального потенціалу і прагнень».

У документі також наголошено, що у зв'язку з нагальною потребою СРСР у західних капіталах і технології радянська розвідка зараз діє активніше, ніж в останні десять років.

Редактор журналу з проблем безпеки Макгуайр висловив припущення, що ФБР буде й надалі вести нагляд за індустрією туризму.

Щодо тих, хто працює на спільних підприємствах, ФБР може вивчати угоди, щоб визначити, чи не примушують кого-небудь нелегально передавати інформацію.

Змінюватись, зазначив він, буде інформація, якою цікавляться іноземці і яку США намагатимуться захищати; хоча військові таємниці будуть, як і раніше, важливими, ще більшого значення набуватимуть економічна інформація і технологія.

«Тревел уїклі» (США).

Еврика!

## ГІГАНТИ XXI СТОЛІТТЯ

Японська будівельна фірма «Обаяші», що спеціалізується на спорудженні висотних будинків, запропонувала проект гігантського хмарочоса «Аерополіс» заввишки 2001 метр. Ця башта в чотири з половиною рази перевищує знаменитий «Сіас Тауер» у Чікаго. На задум архітекторів, будова стане символом століття і височітиме посеред морської затоки біля японських берегів. У хмарочосі широко використані надміцні легкі конструкції. В башті-гіганті зможуть жити і працювати триста тисяч чоловік.

У цокольній частині буде невеликий лісопарк з водоспадом посеред гірського ландшафту. Це створить ефект присутності на природі. Звідси швидкісними ліфтами можна буде піднятися на будь-який з 500 поверхів. Простір між 600 і 760 метрами відведено під житлові приміщення і готель. А між 200—600 метрами будуть розміщені представництва міжнародних фірм, ООН, офіси японського уряду. Передбачено тут і культурні центри, концертні зали.

Вавілонська вежа нового типу буде з'єднана з узбережжям майже 10-кілометровою системою мостів і тунелів.

Днями іноземна преса повідомила ще про один фантастичний проект, також японської фірми — «Тайсей». Ця супербудівля у вигляді піраміди досягне позахмарних висот — 4000 метрів. 800-поверховий хмарочос буде «плавати» в Токійській затоці. Він надасть «дах над головою» майже мільйону чоловік. Житлові приміщення піднімуться до високогірних широт, тобто до 2000 метрів. Вище будуть космічні обсерваторії, центр вироблення енергії, комплекс зимових видів спорту.

Фоторепліка

## ЛЮБОВ ДО ДЖАЗУ

Перш ніж доїти своїх корів, англійський фермер Марк Пауді влаштовує їм п'ятнадцятихвилинний концерт на саксофоні: завдяки цьому різко підвищуються надої молока. Очевидці свідчать, що корова Джульєтта навіть має улюблені мелодії — соло в стилі Пітера Крейса або інтерпретації на тему пісень Хуліо Іглесіаса.

Посміхніться

— Казали ж йому лікарі: «Кидай пити».

Малюнок із зарубіжної преси.

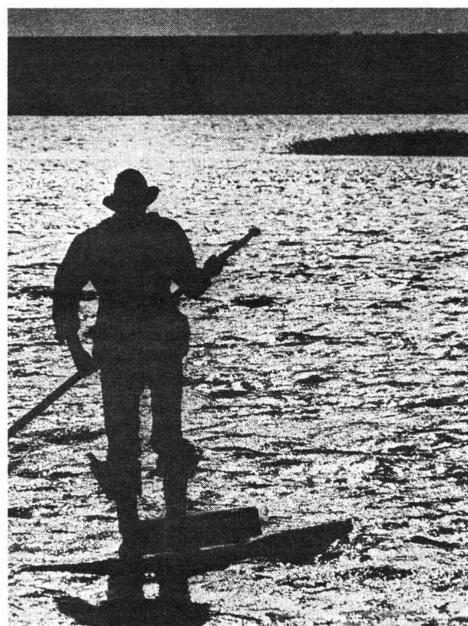

Кінбурн і Тендра. Дві коси, які врізаються в Чорне море. Вони були свідками битви Суворова за Кінбурнську фортецю і повстання матросів на «Потемкине», бо після виходу з Одеси цей панцерник стояв навпроти тендрівського маяка. Сьогодні це заповідні місця України. І коли птахи повертаються з теплих країв, то відпочивають вони на Кінбурні або на Тендрі. Вирушаючи у вирій, вони теж сідають тут, щоб попрощатися з рідною землею. А люди, які живуть на цих клаптиках суші, роблять усе, щоб зберегти природу недоторканою, щоб ніхто не розтривожив спокій птаства.

Краєвиди ж тут дійсно неповторні. У будь-яку пору року Кінбурн приваблює суворою красою. Взимку з боку лиману на цей острівець тисне льодове поле, а з боку моря виграють хвилі. Влітку цікаво спостерігати, як солона і прісна вода створюють живий гребінь, що виграє на сонці. А ще славляться Тендра і Кінбурн рибою. І тим двом малюкам, які народилися і живуть на Тендрівській косі, їхня Батьківщина на все життя запам'ятається яскравим сонцем, ласкавим морем і величезною рибою...

**Фото Олександра КРЕМКА.**

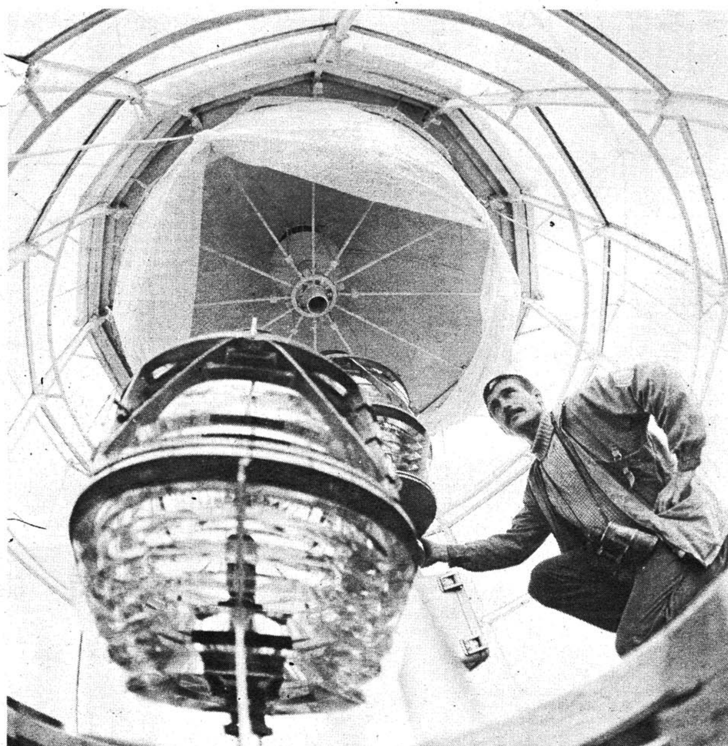

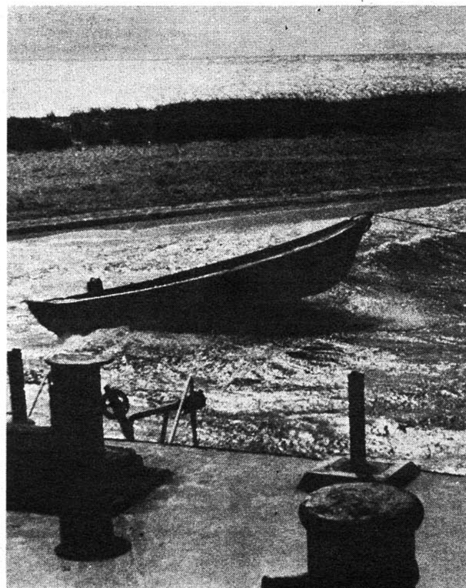

# НЕ НАРІКАЙ НА ТЕМРЯВУ, КРАЩЕ СВІЧУ ЗАПАЛИ

**Англійка Хеза Макгіл і шведка Улла Біргегорд досі бували в СРСР туристками й тоді з відомих причин не мали права навіть заікнутись про свою Міжнародну Амністію. Хоч організація не є політичною, не підтримує й не виступає проти того чи іншого уряду або політичної системи.**

**Хеза—працівниця Міжнародного секретаріату Амністії, куратор учасників цього руху в СРСР, Улла — викладач російської в одному з престижних шведських університетів і багаторічний активіст цього руху.**

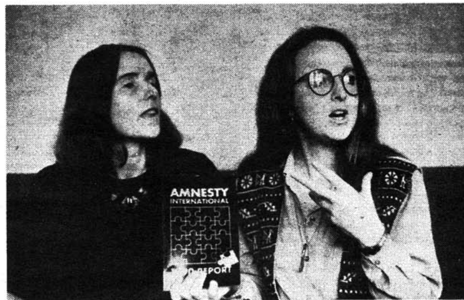


НА УКРАЇНУ вони приїхали зустрітися з членами Міжнародної Амністії, щоб згуртувати їх, залучити до організації нових, вивчити умови створення груп і, звичайно ж, пропагувати ідеї своєї організації. Хоча, здавалося б, про таку гуманну доброчинну справу (Амністія лише з 1981 року виступила на захист 33000 політичних в'язнів (!) кожна цивілізована людина має знати давно. Організація бореться за звільнення в'язнів сумління, які не застосовували й не пропагували насильства, домагається негайного і справедливого суду над усіма політв'язнями, виступає проти тортур і смертної кари. Причому робить це, дбаючи про безпеку самих учасників руху: вони можуть відстоювати права політв'язнів будь-яких країн, крім своєї. У лавах МА — понад мільйон членів з майже усіх країн світу.

Правда, з СРСР, який, як відомо, займає шосту частину земної кулі, всього 250 індивідуальних членів і жодної групи. Якщо сказати простіше, то виходить так: понад тридцять років «чужі» люди з-за кордону боролися за права політв'язнів СРСР, ми ж у відповідь хіба що насуплювалися...

Хеза Макгіл відповіла на це так:

— Наш рух у СРСР десь на початковому етапі, хоч на вищому, аніж в Китаї, Албанії чи в Іраку. На початку сімдесятих років група Міжнародної Амністії намагалася діяти в Москві, однак її переслідували...

За останні два роки в радянській пресі з'явилися об'єктивні повідомлення про нашу організацію. Люди почали писати, що хочуть стати в наші ряди.

У листопаді минулого року я побувала в Москві з Тоні Клагом, представником Міжнародного секретаріату. У нас з'явилась московська ініціативна група.

**— Але ваш, досить виразний, символ — запалену свічу, обплетену колючим дротом, — уже впізнають і деякі кияни...**

**Улла:** — На Україні всього два десятки наших індивідуальних членів, з них десять — у Києві. Звичайно, цього дуже мало. Нам би хотілося ще зустріти у вас людей, яких могли б захопити наші гуманістичні ідеали і які поповнили б ці ряди.

**— Хто ці, безсумнівно, сміливі люди?**

**Хеза:** — Прізвищ називати не будемо, хоч це й не секрет. То особиста справа кожного з наших колег.

**— Гаразд, тоді давайте поговоримо про те, чим вони, й не тільки кияни, можуть займатись конкретно. Повірте, радянській людині, дуже важко уявити, як це можна в Союзі боротися, наприклад, за визволення з двадцятилітнього ув'язнення письменника й політика Ба Тхау з Бірми.**

**Улла:** — Найпоширенішою формою діяльності учасників руху є написання листів чи телеграм з вимогою негайного звільнення в'язнів сумління. Адресуються вони повноважним представникам влади тієї країни, яка порушила права людини: президентам, міністрам юстиції, закордонних справ, начальникам в'язниць... Причому це робиться протягом місяців, а то й років. Часто листи надсилаються й колишнім колегам в'язня, рідним — для підтримки.

Члени груп Міжнародної Амністії відвідують посольства й торговельні представництва відповідної держави у своїй країні, збирають підписи під зверненням про звільнення, інформують про справу свого «підопічного» в місцевій пресі.

**Хеза:** — У Польщі, наприклад, наша краківська група влаштувала вечір листів. Люди були зодягнуті у смугасту тюремну форму, підібрали підвальне приміщення, яке асоціювалося б з камерою, запросили пресу.

**— Уявляю розчарування деяких своїх співвітчизників, вихованих, як усі ми тут, на подвигах й відчайдушній боротьбі за ідею. Мовляв, що ж це за основна форма діяльності — написання листів чи відсилання посилок? Та й було подібне в нас, було — вже писали петиції на захист Анджели Девіс, проти диктатури Піночета, навіть на мітинги під розписку ходили...**

**Хеза:** — Ні, це дуже ефективна робота. Уряди країн не хочуть розголосу, який створюють подібні акції навколо питання про порушення прав людини. Адже так формується думка світової громадськості.

**Улла:** — Результатом є й численні звільнення в'язнів чи припинення тортур, хоч ми ніколи не стверджуємо, що це відбувається лише завдяки нашій діяльності.

Крім уже названих заходів, МА, якщо виникає така можливість, посилає в країни, де є порушення, свою делегацію чи групу лікарів, якщо цього потребує «наш» ув'язнений чи звільнений з в'язниці.

А чого варта здобута Міжнародною Амністією інформація про постачання деякими державами військового, поліцейського чи іншого знаряддя тим державам, уряди яких вживають ці знаряддя для тортур, утримання у в'язницях або для виконання смертної кари.

**— Шановні дами мають знати ще одну нашу особливість — брак міжнародної інформації, тим паче з питань порушення прав людини. Тож як мають встигати за міжнародними подіями члени Амністії, яким чином орієнтуватись в обстановці? Та й цікаво було б знати, як організації в цілому вдається визначити, що той чи інший в'язень є в'язнем сумління, а не звичайним, скажімо, кримінальником? Особливо, коли «закамуфлювати» політика під «звичайного» злочинця намагається ціла держава з усіма своїми інститутами. Зовсім недавно це практикувалося і в нас, факти нині відомі.**

**Улла:** — У нас є професійний центр у Лондоні, де працюють 260 чоловік з 40 країн. При секретаріаті Міжнародної Амністії діє досить солідний експертний відділ, який і займається збиранням, аналізом і перевіркою інформації про заарештованого та обставин, за яких його було заарештовано. А вже тоді визначають, чи підпадає той чи інший в'язень під визначення в'язня сумління, незалежно від того, чи вважає його таким уряд тієї або іншої країни.

**Хеза:** — Джерела інформації в МА найрізноманітніші: преса, урядові документи, звіти адвокатів і громадських організацій, свідчення біженців, листи в'язнів і їхніх родичів та знайомих...

При цьому, щоб запобігти упередженості у розслідуванні фактів, співробітники МА не беруть участі у розгляді питань, які стосуються їхніх країн.

Таким чином, нашим членам на місцях не потрібно хвилюватись з цього приводу. Вони щомісяця отримують інформаційний бюлетень МА, де знаходять найпоширенішу інформацію для своєї діяльності. Наприклад, з січневого номера дізнаються, що проводиться кампанія на підтримку в'язнів місяця — Муфіда Мі'марі з Сірії, Сені Конанда і Сіє Сулеймане Кулібалі з Буркіна Фасо та Ба Тхау з Бірми. Там же вміщені і відповідні матеріали про цих людей.

**— Хотілося б помилитись, але багатьох моїх співвітчизників, які захочуть стати членами Амністії, відштовхуватиме ваше рішуче «ні» смертній карі у всіх, без винятку, випадках. Ставлення до неї у нас дуже неоднозначне...**

**Улла:** — Смертна кара є порушенням основних прав людини. Смертна кара не може запобігти вбивству, вона сама — вбивство.

**Хеза:** — Про скасування смертної кари заявила ООН. Від цього покарання відмовились 35 країн, ще у 18-ти воно поширюється тільки на деякі види злочинів.

**— Подейкують, що Міжнародна Амністія — фінансово багата організація. Хто її фінансує?**

**Улла:** — Міжнародна Амністія живе і діє за рахунок внесків та пожертвувань її членів і тих, хто їй співчуває. Але вона не приймає фінансової допомоги від урядів держав, щоб бути незалежною від будь-кого. Це її принцип.

**Хеза:** — До речі, враховуючи ситуацію, в якій опинилась ваша країна, МА поки що звільняє від членських внесків й оплати за друковану продукцію своїх членів в СРСР, а для «Голосу України» готова безплатно надсилати свій щомісячний бюлетень про стан дотримання прав і свобод людини в усьому світі.

**— Що ж, щиро дякую, бо навіть для парламентської газети, яким ми є, вартість річної передплати бюлетеня — 7 англійських фунтів (12 американських доларів) — це таки копійка чимала.**

Зостається додати, що членом МА може стати кожна людина, яка поділяє погляди цієї організації. Її адреса в нашій країні: 113093, Москва, а/я № 3, М. Фаркухарсен.

Сподіваємося, що українські групи МА доростуть до створення своєї філії, а відтак Україна, яка взяла курс на суверенітет, матиме свого представника у Міжнародній раді цього руху захисту прав людини.

**Розмову вів Анатолій БЕНЬ,**
**спеціальний кореспондент «Голосу України» з питань прав людини.**

***НА ПОЧАТКУ СІМДЕСЯТИХ ГРУПА МІЖНАРОДНОЇ АМНІСТІЇ НАМАГАЛАСЯ ДІЯТИ У МОСКВІ, ОДНАК ЇЇ ПЕРЕСЛІДУВАЛИ. І ЛИШЕ ОСТАННІМ ЧАСОМ В НАШІЙ ПРЕСІ З'ЯВИЛИСЯ ОБ'ЄКТИВНІ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЦЮ ОРГАНІЗАЦІЮ. РАДЯНСЬКІ ГРОМАДЯНИ ВИЯВЛЯЮТЬ БАЖАННЯ СТАТИ В РЯДИ БОРЦІВ ЗА ПРАВА В'ЯЗНІВ. ТАКИХ ПОКИЩО НЕБАГАТО.***

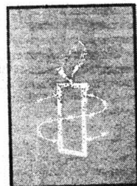

***ТИМ ЧАСОМ, ЛИШЕ З 1981 РОКУ МІЖНАРОДНА АМНІСТІЯ ВИСТУПИЛА НА ЗАХИСТ 33000 ПОЛІТИЧНИХ В'ЯЗНІВ ПРАКТИЧНО З УСІХ КРАЇН СВІТУ.***

**На знімку: Улла БІРГЕГОРД і Хеза МАКГІЛ.**

**Фото Сергія КОВАЛЬЧУКА.**

# ПІД КОЖУХОМ АСФАЛЬТУ

## ОПИНИЛАСЯ НАША ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ НА ДРЕВНЬОМУ ПОДОЛІ

УБИТИ мамонта! Убити супостата... і пішло, і пішло.

На кручі, з-під якої колись витікала річка Глибочиця, опісля згону людей, коли було поруйновано будиночки кількох районів Лук'янівки та Євбазу, раптом скресло джерело. Прозоре, холодноще, сказати б **веселе.** Чиясь працьовита рука розкопала мулькі рівчачки — ось він, тічок. Початок життєдайних начал. Пульсує. Але приходить бульдозер. Загорнули. А щоб надійніше, іще навозили брухту з ливарні... Прикро. Болісно таке бачити.

Але чи й не найболісніше помічати сліди людської діяльності, коли йдеться про убивство знань і самої пам'яті. Так, в телеінтерв'ю Голова Верховної Ради України Леонід Кравчук згадував наш Київ з його древнім училищем — Академією. Сьогодні радіо «Маяк» транслювало інформацію про розпродаж книг бібліотекою Томського університету. Несподіваним попитом користувалися «Вопросы ленинизма» Й. Сталіна і «Цілина» Л. Брежнєва. Що воно? Невже тільки парадокси поточного моменту? Далебі! Все той самий бунт проти убивства пам'яті, яка потребує повноти висвітлення.

У непростий день 73-ї річниці Жовтня, ставши перед телекамерою на Хрещатику, звертаючись до людей, я спробував думкою осягнути ті зусилля українського народу, які знадобилися, щоб вчинити опір спробам убити пам'ять про одного з найбільших наших героїв, того, про кого і сьогодні владно промовляє одне лиш слово — САГАЙДАЧНИЙ.

Так, сьогодні вже наша Поділь має вулицю цього імені. Але ж десь там, де взяла свій початок ця пречудова вуличка, урівняна із землею, під асфальтом, його Могила. Нині доживають віку ті із старійшин наших стариків, хто ще мав нагоду зріти її, мав честь постояти перед прахом Достойного. Вони ще можуть свідчити, вказати місце, яке мусимо поновити, і до якого підуть ручаї людські, щоб, віддаючи учту Незвичному, вчитися на його прикладі повноти людської, людяності та благородства.

Але і Петро Сагайдачний (не плутаймо його з кошовим Війська Запорозького Григорієм Сагайдачним) усього лиш піщинка, дрібка в могутньому потоці духовних надбань та розвитку, увінчаних словом АКАДЕМІЯ.

Леонід Кравчук на телеекрані виглядав подивованим, коли повідомляв про те, що спроби повернути подільський осідок Академії народу та його культури ніяк не стається: мовляв **не чують!** Думаю, не чують, бо уживаємо не ті слова. А найперш мусимо голосно сказати: ми не маємо нічого проти, що наш Київ перетримує сьогодні Вище політичне училище флоту. Курсанти, викладацький склад цього закладу прикрашають життя киян, які люблять зріти і мужні лики, і традиційно строгу чорну форму: коли раптом уздовж Дніпра розходяться, розлітаючись по Києву, курсанти, ввижається, їдуть журавлині ключі. Київ має зостатися із своїм Вищим училищем флоту так само, як із своїм стародавнім училищем — Академією. У злагоді та любові маємо нагадати одні одним кілька призабутих істин. І як часто-густо, голосніше грому промовляють пам'ятники. Камінні, мармурові, бронзові... та найбільш владно, пам'ятники в слові — книги. Ось що говорить одна з таких книг, цитую:

«Киев, бывший купелию крещения и обновления России, был вместе с тем и колыбелию умственного просвещения обновленного народа. Здесь впервые русское ухо услышало незнакомые прежде песнопения Церкви православной; впервые изреклись здесь слова веры, любви и христианской надежды; впервые явилась грамота словенская, предавшая письмени то, что составило потом духовный насущный хлеб просвещенного Евангелием народа, — «и рады быша словене, — говорит Летописец, — яко слышаша величие Божие своим языком».

Ось що мовить книга, яка є найкращою історією Києво-Могилянської академії. Уклав цю історію А. Аскочинський. Видруковано 1856 року в університетській друкарні у Києві, тобто тоді, коли вже було засновано підміну Академії (університет св. Володимира було засновано та відкрито 15 липня 1834 року).

Та чи міг університет, заснований за царювання Миколи I, увібрати в себе традиції українства, культури туземного населення? Звичайно ж, ні. Київська Русь була потрактована як Росія, її витоки, і не більше того. Писемні свідчення цієї доби доводиться читати, вишукуючи слідів... Петро Сагайдачний найбільш пам'ятний нам з діла його рук, вважай, останнього. Було воно сподіяне ось коли і як. Кошовий отаман Запорожжя і водночас гетьман України Петро Сагайдачний, вийшовши переможцем із знаменитої Хотинської битви, зголошується із своїм наміром вийти з військового ордену лицарів меча. Братчики подивовані. Але ж воля є воля. Кошового й гетьмана увільняють. З братського скарбу віддають той гріш, який належався кожному — рівному з рівними. «Прощавайте, браття!» — і попрошкував Сагайдачний на Київ. Стомившись бачити убивства, поклав собі хоч один край життя віддати благотворенню й тиші. Ось вона — Академія київська. Старий козак привіз з одного братства — іншому братству все, що надбав. Нічого й говорити, що тут Сагайдачного не тільки чтили, його любили. Тут він упокоївся. Тут і почиває, споглядаючи із царства тіней на нікчемність тих, хто звивається під сонцем. І хто в «патріотичному» пориві, щоб згладити сам слід, наказав зрівняти славну могилу врівень із землею та іще й покрити поверх кожухом із асфальту...

Якби розходилося тільки про Петра Сагайдачного, то й тоді б годилося подбати про новий осідок для училища флоту.

Ідеться про **школу,** гроно імен визначних просвітителів, професорів та вихованців академії. Всі чують, коли мовиться — СКОВОРОДА. А КРОКОВСЬКИЙ. А ЯВОРСЬКИЙ... А ЛОМОНОСОВ, урешті. Думаю, Михайла Ломоносова ошукали просвітителі, навчаючи тому, що од моря Білого до моря Чорного все під одного гребінця. Прийшовши до Києва, Ломоносов стрінувся з несподіваною могутньою гілкою невідомого йому просвіщенства й, не гаючи часу, повернувся, щоб зреалізувати себе, у те, що було йому рідним, що він знав.

БЕЗБОРОДЬКО. ТРОЩИНСЬКИЙ.

Іще раніше Павло ПОЛУБОТОК... сотні й сотні просвітителів і політичних діячів. А як не згадати: «в 1615 году **Киево-Печерская Лавра, по ходатайству архимандрита своего Елисея Плетенецкого,** получила от короля прежнии свои привиллегии и возвратила поместья, отнятые у него Рагозою и Поцеем. С этим вместе и братское богоявленское училище начало возрождаться из пепла». Настав час дружини мозирського маршалка Степана Лозки Гальжки Гулевичівни. Зі згоди свого супруга вона передала у вічне користування «наследственные свои имения под монастырь, под школу детей и сверх того под гостиницу для странников духовных веры восточной церкви».

Так творилися пам'ятники, і їхні творці самі стали для нас оберегами й пам'ятниками. Історичні імена Костянтина Острожського, Сагайдачного, Петра Могили, Богдана Хмельницького... Імена жінок-українок: Маруся Богуславка, Бондарівна, Раїна Могилянська, засновниця монастирів на Полтавщині, Гальжка Гулевичівна... де підтримувати пам'ять про них? Тільки в пожовклих сторінках рідкісних книг? Чи безвідповідально наобіцяти, як робилося нещодавно, пам'ятників із мармурів, а потім не скрутити навіть околотів з гарної соломи?

Запорожжя й гетьманщина, вожді народних повстань, літописці, художники, ткачі й вишивальниці, знамениті співаки й танцюристи, — все, що складає наш український родовід, прошарок, набутий у численних віках, має повернутися в добрі стіни знаменитої подільської споруди, — тут відновлюється Український Дім, якраз тут, бо іншого у цьому разі просто не дано. Тут наш музей, освячений історичною стезею, і останнім п'ятиліттям у тому числі. І господа культури навчатиме вічного, доброго, серед іншого — не убий! Ні знань. Ні пам'яті. Ні джерела.

Зима і крига приховали життя глибочицького джерельця. Воно, виявляється, не спало. І ось скресає... бо ж попереду знову весна.

**Григорій КОЛІСНИК.**
Київ

***ТАК, СЬОГОДНІ ВЖЕ НАШ ПОДІЛ МАЄ ВУЛИЦЮ ПЕТРА САГАЙДАЧНОГО. АЛЕ Ж ДЕСЬ ТАМ, ДЕ ВЗЯЛА СВІЙ ПОЧАТОК ЦЯ ПРЕЧУДОВА ВУЛИЧКА, УРІВНЯНА ІЗ ЗЕМЛЕЮ, ПІД АСФАЛЬТОМ, ЙОГО МОГИЛА. НИНІ ДОЖИВАЮТЬ ВІКУ ТІ ІЗ СТАРІЙШИН НАШИХ СТАРИКІВ, ХТО ЩЕ МАВ НАГОДУ ЗРІТИ ЇЇ, МАВ ЧЕСТЬ ПОСТОЯТИ ПЕРЕД ПРАХОМ ДОСТОЙНОГО. ВОНИ ЩЕ МОЖУТЬ СВІДЧИТИ, ВКАЗАТИ МІСЦЕ, ЯКЕ МУСИМО ПОНОВИТИ, І ДО ЯКОГО ПІДУТЬ РУЧАЇ ЛЮДСЬКІ...***

Фото Вячеслава ПУШКАРЬОВА.

***БОРОТЬБА МІЖ ПРАВОСЛАВНИМИ Й КАТОЛИКАМИ БЕЗГЛУЗДА Й ЗЛОЧИННА, БО РОЗ'ЄДНУЄ НАРОД. ВИЩОМУ Ж ДУХУ БАЙДУЖІ ОБРЯДИ, ЗА ДОПОМОГОЮ ЯКИХ ВІРУЮЧІ НАБЛИЖАЮТЬСЯ ДО ІСТИНИ. НЕ СМІЄ БУТИ ВОРОЖНЕЧІ НЕ ТІЛЬКИ МІЖ ХРИСТИЯНАМИ РІЗНИХ ОБРЯДІВ, А Й МІЖ РЕЛІГІЯМИ, БО І ЄВРЕЇ, І МУСУЛЬМАНИ, І БУДДИСТИ, І ЯЗИЧНИКИ ОДНАКОВО ПРАГНУТЬ ДУХОВНОЇ ВИСОТИ...***

***ЄПІФАНІЙ... ВОСКРЕШАВ ЗАБЛУКАНОГО У ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАННЯХ МІЖ ДВОМА ВОРОЖИМИ СИЛАМИ ГЕТЬМАНА І ВИПРАВДОВУВАВ: «...МОСКВА, ЩО ОСЯГНУЛА НАУКУ ДЕРЖАВНОСТІ В МОНГОЛЬСЬКОМУ РАБСТВІ, НЕ РОЗУМІЄ ДУШІ ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ... НИНІ ЩЕ НЕ РОЗУМІЄ. МОЖЕ, Й НАСТАНЕ ЧАС, КОЛИ МОСКОВСЬКИЙ НАРОД ВИВІЛЬНИТЬСЯ ВІД ДИЯВОЛЬСЬКОГО НАСЛАННЯ ЗВЕРХНОСТІ Й НЕПОВАГИ ДО НАРОДІВ, ЯКИХ СОБІ ПІДКОРИВ...».***

Роман ІВАНИЧУК

# пош хра

ПРИБИВСЯ нарешті Єпіфаній до межі простору свого світу, який у часі не мав ні початку, ні кінця,— спинили його Карпатські гори, що піднебесною зубчастою грядою відгородили розлогу Україну від європейських країв, пропустивши крізь себе однокінні путівці й звірині стежки, по яких чужинцям годі пройти ордою: прокрадаючись під навислими кручами, боязко заглядаючи в запаморочливе бездоння ізворів, продираючись крізь жереп і хащі, може зайда навідатись сюди хіба що в гості, а із злом прийшовши, яко тать, рідко коли вибереться цілим з гірських тенет.

Стогнуть заблукані у бескеттях вітри, виють, загнуздані, мов грішні душі, і вирватись на волю не мають сил; мстять вони горам хмароломами, блискавицями, громами, градобоєм, а гори тільки звитяжно стугонять, виборсуючись одна по одній із западень до небес, і жодна найвищою не стане, і завжди дальніший верх вищим здається,— не здолати тих висот ні вітрам, ні людям: стоять верхи Чорногори, заковані в панцирі непробивних гранітних скель, у коронах смерек, мов горді князі.

І що їм ординські шляхи, і що їм той невгамовний люд, якому місця на землі мало,— всяк зупинявся тут: нестримний монгол — розбійник вселюдський і пожадливий на корону галицьку жорстокий угр, а підступний лях тремтить сьогодні, допановуючи над гірським краєм,— не дай, Боже, нікому такого панування...

Гей, а чом ви, Карпатські гори, не оперезали всю мою землю з півдня, сходу й півночі, чому зупинилися у своєму потужному поході, ніби стомилися, й не загородили шляхи татарам, туркам, московитам, полишивши їм відкриті брами до мого краю?

Чи ж то зачарував вас невпинний шум гірських потоків, клекіт орлів, гудіння готурів, регіт пугачів чи шамотіння струнких, немов купальські діви, зелених гаджуг? Чому ви, задивившись на свою вроду, забули, що мій край — незахищений, стратований ордою — гине у підніжжі вашої високості?

...А там, де зупиняється у степовому бігу Україна, наткнувшись на перепону гір, під стінами темних борів, посіялись містечка й села, немов розсипи білої ріні; знаходять вони для себе ущелини, ніби ховаються од завидющого ока, й крадькома спинатимуться звідти вгору по руслах річок, доки стане сил, й зупиняться аж біля джерел бурхливої Манявки, від якої далі доріг нема, тільки стежки, а у гірській закутині, оперезаній спиною до неприступних скель, бовваніє відлюдний скит, дві сотні років тому галицькими ченцями заснований, не завойований досі католиками оплот українського православ'я, до якого не дотикнулася й царська рука, не осквернила його облудою московського месіанства, й ніколи не звучали тут блюзнірські слова прокляття сподвижникам Волі.

Та далеко ще до Скиту Манявського, куди і місяць, і два, і рік тягнуться звідусіль православні прочани за живлющою водою чистої віри, а на цій хресній дорозі, неподалік міст і сіл великих, повиникали поселення з нічліжками, торгами й базарними видовищами — звані Кальваріями.

У Кальварії біля містечка Осмолоди, що причаїлося над холодною Лімницею у підніжжі піднебесної Грофи, вершина якої, вихопившись із шуби борів, тяжіє над усім краєм сталевими щитами скель, зупинився стомлений Єпіфаній.

Ще здалеку долинула до нього музика, і була вона незвичною для вуха — такою густою, що не дає передиху між музичними тактами, наче б її виконавці кудись квапилися, наздоганяли або втікали від когось, такою дрібною, мов розсипаний мак, що його ніхто не в силі позбирати, а він сиплеться й сиплеться із гарнця, віхолить, заповнює весь простір й подих забиває; такою тісною, ніби музики вмістилися на кружальці мідного крецаря і зіступити з нього не можуть, бо довкруж місця немає, і вони перемішують, мов перли в кришталевій амфорі, — шалений дзенькіт цимбал і скрипкові переборі, завиточки сопілкового плачу і пищання фрілок, а над усім цим гомінким содомом верховодить лункий бубон, що нагнітає у міжгір'я всі ті звуки, мов бриндзу в бочку, а столочити її не може: у неймовірній тісноті кожен звучить окремо, перекликаючись з іншими у дивно злагодженій гармонії.

Єпіфаній слухав заворожено і не міг збагнути, в який край потрапив, що та розлога степова пісня, яка діймала тугою, пестила слух, сльозу витискала й заколисувала, враз потрощилась, покремсалась і завихорилася у фейєрверках звуків? Чи тут ще Україна?

Музика невгавала, була вона невтомна й вічна, музики на п'ятачку землі самозабутньо працювали на своїх інструментах, стримано кивали головами до такту і все голосніше вимоцовували звуки.

А люд ніби й не чув: метушився на базарі, приглядався до товару, що лежав прямо на землі біля ніг збутників; подався на торг і Єпіфаній та все випитував, що як називається, бо такого краму ще ніде не бачив: були тут килими й ліжники, кептарі й запаски, різьблені шкатулки й коники із сиру, бриндза й тягуча гуслянка в бербеницях, стоси кукурудзяних малаїв і чорні афини в бочівочках...

Люд приглядався до товару й наразі ніхто не купував нічого, немов чогось очікував; продавці припрошували ласкаво-запобігливою мовою, що була таки українською, але від степової відрізнялася багатьма словами і тональністю,— що ж це за край, куди потрапив Єпіфаній?

Та враз музика стихла, наче з переляку: на ближніх відрогах Грофи, над видолиною поставали велетні в довгих сардаках, виквітчаних на комірах воліччковими басарунками, у постолах і вишиваних камашах, у чорних кресанях з голубими павами і з крісами на плечах.

Вони підняли ген до неба довгі труби, притулили денця до уст — і затремтіло над горами тужливе курликання, довго воно не змовкало, а коли вщухло, запала над долиною святкова тиша, і люди заніміли в очікуванні несподіванки.

И вона сталася. Велетні, поклавши долі трембіти, зійшли з горбів, поскладали в курені кріси, вихопили із-за чересів бартки, зчепили їх лезами над головами, дзенькнули ними, аж іскри посипалися, а тоді вдарила музика до аркану.

Велетні побралися за плечі, почали розганяти коло: задуднів притупт, затіпала танцюристами трясунка, й барвистий людський обруч закрутився в шалених обертах то ліворуч, то праворуч, і не стало видно постатей, обруч стиснув музикантів ще дужче докупи, і тільки чутно було вигуки: «Раз-два, а прибий, раз-два, ще такий!»

Довго крутився розшалілий аркан — чи то втоми велетні не знають? — та враз утихла музика, ніби струни разом обірвалися, сопілки потріскали від натуги, а бубновий квач зламався; постали легіні, піт котився градом з їхніх лиць, бартки за череси позакладали, розібрали кріси з куренів й вирушали з базару, не чекаючи дяки, ніби виконали тут свій обов'язок, потішивши танцем народ, а далі в них важливіша справа — йдуть воювати з ворогами.

Зупинив їх Єпіфаній, простягнувши вперед руки:

— Хто ви: угри, чехи, волохи чи дияволи?

— Опришки, святий отче! — відповіли хором.

— Православні, католики, протестанти чи язичники?

— Українці, отче!

Єпіфаній з подивом і захватом дивився услід опришкам, які зникали в синій ущелині, та замість радості туга скоробила його душу. Чи то від думки, що над Дніпром заникло буйне лицарство і козаки підневільними гречкосіями стали, чи від усвідомлення, яке в цю мить прийшло до Єпіфанія,— що поділилась Україна на дві, а може, й більше часток, і кожна згодом знатиме тільки свій п'ятачок землі й лише своє життя на ній,— десь буде легше коротати дні в ярмі, а десь важче, та вроздріб волі ніхто не здобуде, і неминуче настане той час, коли задивлені в себе, увірувані у свою красу і силу змаліють і опришки, простору широкого не зріючи,— велетні ж бо можуть виростати тільки на Великій Землі.

А люд на базарі вже іншу знайшов собі розвагу: тісним колом обступив дивного для них і не баченого, видно, в цих краях музиканта, який сидів, підігнувши під себе ноги, й перебирав пальцями на багатострунному інструменті. Над ним нахилив голову статний, немов намальований, гнідий кінь; з тімені музиканта звисав, чіпляючись за вухо, сивий чуб; був музикант одягнутий у червоний жупан, а очі мав заплющені, й тому, що не бачив Єпіфаній сповнен
люті й гідності погляду б
дуриста, — не міг упев
тись, що це був той са
сивий козак Мамай, як
він послав від імені Пил
Орлика в Кам'янську Січ

Стояв народ, заслухавш
у дивні перебори звуків
бандурі й речетативний
хий спів, схожий на по
нальну молитву.

— Гей, у стороні чу
турецькій над морем си
та на білому камені сид
останній український г
ман, ім'ям Орла звеличе
рясні сльози проливає і
вами квилить-проквиляє:

«Мої вельце ласка
ятелі і браття, пане
кошовий і все Низове
риство! Будучи в далек
ваших мостей одлеглих
ях, одобралем ту непот
вістку, же вашмость
молодці забули пр
свою — послідньої кро
жаловати, поки не буде
своїх первобитних п
вольностей повернуті
незносного ярма моско
го освобождені. Тепер,
на виполнення тої пр
настав час, коли к
французький, з'єдна
королем гішпански
Москви праведную
казав, коли войско
і литовскоє на коні п
Москви всіли. далисте,
мость добрі молодці,
тись московськими хи
обіцянками...»

Єпіфаній упізнав на
сивого козака Мамая,
брався поміж людей, п
до бандуриста, долонею
ни затулив, потермоси
за плече.

— Запізнився?

— Пізнаю тебе, не
чи, отче Єпіфанію... Не
пізнився, світлої п
гетьман Мазепа пізно
дові свою правду сказ
ж то не знав він, що д
ви треба народ готуват
що розбудив ув о
мить і заспаних перед
гом поставив?.. Слу
люди гірськії, у вас н
кріси наладовані, тож
тесь в оману, як тії
кам'янські... Що ж ві
Орликові кошовий
Милашевич, у малості
нікчемний, не гідний
ному Гордієнкові ноги
вати: «От ханського
ства ми мусимо одді
бо велику кривду від
малисьмо. Да не із
болш до нас писати,
єстесьмо уже єя імпе
ської величності вірн
ги».

Утер скупу сльозу

*Роман* **ІВАНИЧУК**

# пошуках храму

дною Лімницею у підкі піднебесної Грофи, шина якої, вихопившись зуби борів, тяжіє над краєм сталевими щитаскель, зупинився стомле- Єпіфаній.

Це здалеку долинула до го музика, і була вона вичною для вуха — такою ою, що не дає передиху музичними тактами, на- її виконавці кудись квася, наздоганяли або вті- від когось, такою дрібмов розсипаний мак, його ніхто не в силі позати, а він сиплеться й ється із гарнця, віхо-, заповнює весь простір одих забиває; такою тіс- ніби музики вмістилися кружальці мідного креца- зіступити з нього не моь, бо довкруж місця не- і вони перемішують, перли в кришталевій ам-, — шалений дзенькіт бал і скрипкові перебо- завиточки сопілкового у і пищання фрілок, а усім цим гомінким содо- верходить лункий бу- що нагнітає у міжгір'я ті звуки, мов бриндзу в ку, а столочити її не мо- у неймовірній тісноті ко- звучить окремо, пере- каючись з іншими у див- злагодженій гармонії.

Єпіфаній слухав заворою і не міг збагнути, в й край потрапив, що та рога степова пісня, яка мала тугою, пестила слух, зу витискала й заколи- ла, враз потрощилась, ремсалась і завихорилася фейєрверках звуків? Чи ще Україна?

Музика невгавала, була а невтомна й вічна, музина п'ятачку землі само- утньо працювали на сво- інструментах, стримано али головами до такту і голосніше вимоцовували ки.

А люд ніби й не чув: мевився на базарі, пригля- ся до товару, що лежав имо на землі біля ніг збут- ів; подався на торг і Єпі- ій та все випитував, що називається, бо такого аму ще ніде не бачив: бутут килими й ліжники, тарі й запаски, різьблені атулки й коники із сиру, ндза й тягуча гуслянка в бєницях, стоси кукурудзих малаїв і чорні афини бочівочках...

Люд приглядався до товай наразі ніхто не купував ого, немов чогось очіку-, продавці припрошували скаво-запобігливою мовою, була таки українською, від степової відрізнялася атьма словами і тональтю, — що ж це за край, и потрапив Єпіфаній?

Та враз музика стихла, е з переляку: на ближніх рогах Грофи, над видолио поставали велетні в гих сардаках, виквітчаних комірах воліčковими баунками, у постолах і виваних камашах, у чорних есанях з голубими павами крісами на плечах.

Вони підняли ген до неба гі труби, притулили ден- до уст — і затремтіло горами тужливе курлиння, довго воно не змовло, а коли вщухло, запала долиною святкова тиша, юди заніміли в очікуванні сподіванки.

Й вона сталася. Велетні, клавши долі трембіти, зіли з горбів, поскладали в рені кріси, вихопили із-за ресів бартки, зчепили їх вами над головами, дзенькими, аж іскри посипася, а тоді вдарила музика аркану.

Велетні побралися за плечали розганяти коло: удніх притупт, затіпала танцюристами трясунка, й барвистий людський обруч закрутився в шаленних обертах то ліворуч, то праворуч, і не стало видно постатей, обруч стиснув музикантів ще дужче докупи, і тільки чутно було вигуки: «Раз-два, а прибий, раз-два, ще такий!»

Довго крутився розшалілий аркан — чи то втоми велетні не знають? — та враз утихла музика, ніби струни разом обірвалися, сопілки потріскали від натуги, а бубновий квач зламався; поставали легіні, піт котився градом з їхніх лиць, бартки за череси позакладали, розбирали кріси з куренів й вирушали з базару, не чекаючи дяки, ніби виконали тут свій обов'язок, потішивши танцем народ, а далі в них важливіша справа — йдуть воювати з ворогами.

Зупинив їх Єпіфаній, простягнувши вперед руки:

— Хто ви: угри, чехи, волохи чи дияволи?

— Опришки, святий отче! — відповіли хором.

— Православні, католики, протестанти чи язичники?

— Українці, отче!

Єпіфаній з подивом і захватом дивився услід опришкам, які зникали в синій ущелині, та замість радості туга скоробила його душу. Чи то від думки, що над Дніпром заникло буйне лицарство і козаки підневільними гречкосіями стали, чи від усвідомлення, яке в одну мить прийшло до Єпіфанія, — що поділилась Україна на дві, а може, й більше часток, і кожна згодом знатиме тільки свій п'ятачок землі й лише своє життя на ній, — десь буде легше коротати дні в ярмі, а десь важче, та врозбріб волі ніхто не здобуде, і неминуче настане той час, коли задивлені в себе, увірувані у свою красу і силу змаліють і опришки, простору широкого не зріючи, — велетні ж бо можуть виростати тільки на Великій Землі.

А люд на базарі вже іншу знайшов собі розвагу: тісним колом обступив дивного для них і не баченого, видно, в цих краях музиканта, який сидів, підігнувши під себе ноги, й перебирав пальцями на багатострунному інструменті. Над ним нахилив голову статний, немов намальований, гнідий кінь; з тімені музиканта звисав, чіпляючись за вухо, сивий чуб; був музикант одягнутий у червоний жупан, а очі мав заплющені, й тому, що не бачив Єпіфаній сповненого люті й гідності погляду бандуриста, — не міг упевнитись, що це був той самий сивий козак Мамай, якого він послав від імені Пилипа Орлика в Кам'янську Січ.

Стояв народ, заслухавшись у дивні перебори звуків на бандурі й речетативний тихий спів, схожий на поминальну молитву.

— Гей, у стороні чужій турецькій над морем синім та на білому камені сидить останній український гетьман, ім'ям Орла звеличений, рясні сльози проливає і словами квилить-проквиляє:

«Мої вельце ласка[…] приятелі і браття, пане [...]мане кошовий і все Низове товариство! Будучи в далеких од ваших мостей одлеглих краях, одобралем ту непотішну вістку, же вашмость добрі молодці забули присягу свою — послідньої крові не жаловати, поки не будете до своїх первобитних прав і вольностей повернуті і од незносного ярма московского освобождені. Тепер, коли на виполнення тої присяги настав час, коли король французький, з'єдна[...]сь з королем гішпанськи[...] проти Москви праведную [...]ну виказав, коли войско польское і литовское на коні против Москви всіли, далисте, вашмость добрі молодці, звестись московськими хитрими обіцянками...»

Єпіфаній упізнав нарешті сивого козака Мамая, пробрався поміж людей, припав до бандуриста, долонею струни затулив, потермосив його за плече.

— Запізнився?

— Пізнаю тебе, не зріючи, отче Єпіфанію... Не я запізнився, світлої пам'яті гетьман Мазепа пізно народові свою правду сказав. Чи ж то не знав він, що до битви треба народ готувати? Пощо розбудив ув останню мить і заспаних перед ворогом поставив?.. Слухайте, люди гірські, у вас нині ще кріси наладовані, тож не дайтесь в оману, як ті козаки кам'янські... Що ж відповів Орликові кошовий отаман Милашевич, у малості своїй нікчемний, не гідний покійному Гордієнкові ноги цілувати: «От ханського величества ми мусимо оддилитися, бо велику кривду від татар малисьмо. Да не ізвольте болш до нас писати, занеже єстесьмо уже єя імператорської величності вірнії слуги».

Утер скупу сльозу козак Мамай, і знову схлипнула поминальна молитва:

— І заплакав у стороні чужій басурменській останній гетьман України, іменем Орла звеличений: «Чом же випало вашмостям з пам'яті, як Москва при добиванню Січі 1709 года утинала козачеству голови? Леч по окончанію войни що з вашмостями станеться?» Люди, опришки свободолюбні! — заволав Сивий козак, схопився на ноги і бандуру над головою підняв. — Та ж ніхто волі ще не випросив, воля — на вістрі шаблі!

Тоді повісив за спину бандуру, навпомацки до коня підійшов, взявся за уздечко, ногу в стремено вставив, сів верхи і поплескав гнідого по шиї.

— Скачім, мій вірний товаришу, в гірські бескеття, Або волю здобути, або дома не бути!

— Хто тебе осліпив, козаче? — спитав Єпіфаній і коня буйного стримав.

— Непроглядь, отче. Всі осліпли... Хіба вони, брати ої Низовії, зрячими бувши, [...]ернулись би у ярмо?

— Чужина — теж ярмо. Коли хочеш до рідних плавнів, тоді й політика здається марною... Горе наше не тільки в неволі, а й у любові до рідного краю... Ти зневірився, Мамаю?

— Не пускаю до себе зневіри. Поки хоч один заряджений мушкет залишився в лицарських руках — не програна ще воля. Я ж маю зір — пісня моя зряча.

— Куди прямуєш?

— До опришків. Поведу їх з гір у степ воювати... На Погарі за Манявою ждуть вони мене. А по дорозі у скит зайду, поклонюся праховї гетьмана Виговського, який перший підняв шаблю на зажерливу Москву. Хай його дух благословить нас на битву з ордою.

— Гетьман у скиті похований?

— У скиті. Сказала мені про це жона Пилипа Орлика, яка у Станіславі доживає віку в самотності... У церкві Воздвиження Чесного Хреста Скиту Манявського стоїть єдина на Україні гетьманська могила. Розметали вороги кості Богдана й Івана — без цвинтаря зосталась Україна. А без могил гине народ... Хвалити Господа, що хоч у цій закутині української землі збереглася наша пам'ять. Тож підемо від могили гетьманської, від початку нашого — в похід.

— И матимете силу дійти аж до краю України?

— З шаблею і піснею, із словом і вірою!

— Хай провадить вас Бог, — перехрестив козака Єпіфаній і подався пріч. Та зупинився, повернувся. — Я проведу тебе до Скиту Манявського, сам туди прямую. Хочу запосягти для себе православний храм, в якому ще не проклиналась українська воля.

— Чи ж ти впевнений у цьому? Говорила мені пані Ганна Орликова в Станіславі, коли я напитував дорогу до Маняви, що ігумен скиту триста карбованців отримує від цариці щорічно... За волю України можеш помолитися і в уніатському храмі — Бог один.

— Чужа мені унія, козаче...

— Та вона б і тут не прижилась, якби не страх перед Москвою, яка й віру відбирає в людей і глумиться над нею. Унія — то протест проти духовного московського рабства.

— Я знаю... Розумію й те, хоч іноді мені це розуміння здається блюзнірством: якби за Гадяцькою угодою Україна залишилася в складі Польщо-Литви із своєю автономією, ми б тепер, при ослабленій Польщі, виросстали у велику європейську державу... Але чому, чому така наша доля, що ми завжди мусимо шукати захисту в сильнішого сусіда?

— Це не тільки наша доля така. Кожна нація, яка бореться, шукає сильного союзника. Хіба в нас хтось таке право відібрав? З якої притичини кожне хоче нас принизити звинуваченням у прислужництві й схилянні перед сильними? Наша справа, де маємо шукати спільників. Наша! Москва ж лає, кого їй сприятно: не Богдана, а Виговського, не Брюховецького, а Мазепу! Кому яке діло, в який спосіб ми хочемо здобути волю? Кого це, крім нас, має обходити?.. Православна віра! Свята вона була для України, поки ми мали її для себе. Гей, та якби то наш народ прийняв унію ще за Мазепи, не мали б ми тепер тяжби з московським Синодом!.. А Іван Виговський, у душі греко-католиком бувши, хотів разом із своїм канцлером Юрієм Немиричем створити Велике Руське князівство — в серці Європи...

— Помолимось на його могилі.

Єпіфаній віз мамаївського коня за уздечко, все глибше входили вони в гори, й змикались над ними у високості верховіття смерек.

Усамотнившись у собі, осмислював чернець єдино вірну істину: всі віросповідування повинні бути взаємотерпимі, бо ж визнають єдиного Бога і єдиний Дух, що втілюється у матерію. Боротьба між православними й католиками безглузда й злочинна, бо роз'єднує народ. Вищому ж Духу байдужі обряди, за допомогою яких віруючі наближаються до істини. Не сміє бути ворожнечі не тільки між християнами різних обрядів, а й між религіями, бо і євреї, і мусульмани, і буддисти, і язичники однаково прагнуть духовної висоти... Та коли власть імущі підпорядковують собі религію — чи ж може бути вона справедливою? Чи ж то пряв Божого чину, коли католики вбивають православних, а православні католиків? Коли православний архімандрит Аллілуй спалює православні книги тільки тому, що вони належать Україні, а не Москві? Коли польські католики лама[...] ти в українських [...] ких вівтарях і [...] ченців з монастир[...] вищу правду мови[...] ки: не католики во[...] вославні, не протес[...] язичники — укра[...] му я хочу помолит[...] вославному храмі [...] католицького геть[...]

Далі дорогу зас[...] ри. Із сходу на [...] від вершини Канк[...] Погару — протяг[...] бет, через який м[...] повзти хіба що зві[...] ці, й неподалік сел[...] поля прикуцнув [...] над гомінкою Ман[...] би ліктями сперся [...] приступи, тихий [...]

Високий мур [...] святу місцину [...] фортецю, залиши[...] вхожих вузьку, за[...] вану хвіртку.

Сивий козак [...] Єпіфаній постукав.

— Православні?[...] лося з дитинця.

— Православні.

Рипнула хвіртк[...] чернець в острово[...] мулці кивнув рук[...]

— Проходьте... [...] Божа правиться [...] женській церкві.

Церковця була [...] немов капличка, [...] в ній всього кільк[...] прочан, які навко[...] ли поклони. М[...] іконостас дихав [...] стю — пам'ятав [...] но, засновника Ск[...] ського Йова Княг[...] храм прикрашал[...] тя, на яких страж[...] ники з обличчями [...] до гробу Господ[...] цульським візерун[...] леного, припадала [...] Божа Мати в [...] шальовій хустці. [...] вгорі синіла баня, [...] ла дна і єдналас[...]

Сивий козак оп[...] ки на більма; скл[...] долонями докупи, [...] ру й німо наклин[...] на ворогів — інш[...] він не знав... Єп[...] ліючи в душі нес[...] сі блаженство й п[...] чи кінець своєї сп[...] шепотів:

— Мій це Хра[...]

Він схилив у [...] лову й побачив п[...] кам'яну плиту з[...] «Гетьман Іван Ви[...] села Руда, що бі[...] Плита була проз[...] неї проглядав с[...] гетьмана, знайоми[...] цької літографії.[...] викликав його, р[...] го поляками під [...] із небуття, воскре[...] каного у визволь[...] нях між двома во[...] лами гетьмана і [...] вав: «Ні, не мож[...] бі йти з Москво[...] що осягнула нау[...] ності в монгольс[...] стві, не розуміє [...] ної людини... Ни[...] зуміє. Може, й н[...] коли московськи[...] вільниться від д[...] го наслання звер[...] поваги до народів[...] підкорив... Можли[...] ми колись торгув[...] жен своїм доста[...] нюватися книгам[...] рами штуки, але [...] ді, коли зникне [...] торії пам'ять про [...] Богдана в Переяс[...] зуміють московит[...] го й марно були [...] ряддям насильст[...] знавіснілих сам[...] Ти перший висту[...] нерівного зговору [...] нагороджений: сп[...] клаптику українс[...] де ще бореться н[...] неволі. І хай т[...] пристановище ста[...] моєї душі».


Голос України

Мамай, і знову схлипнула поминальна молитва:

— І заплакав у стороні чужій басурменській останній гетьман України, іменем Орла звеличений: «Чом же випало вашмостям з пам'яті, як Москва при добиванню Січі 1709 года утинала козачеству голови? Леч по окончанию войни що з вашмостями станеться?» Люди, опришки свободолюбні! — заволав Сивий козак, схопився на ноги і бандуру над головою підняв. — Та ж ніхто волі ще не випросив, воля — на вістрі шаблі!

**...ках**

**...лу**

Тоді повісив за спину бандуру, навпомацки до коня підійшов, взявся за уздечку, ногу в стремено вставив, сів верхи і поплескав гнідого по шиї.

— Скачім, мій вірний товаришу, в гірські бескеття, Або волю здобути, або дома не бути!

— Хто тебе осліпив, козаче? — спитав Єпіфаній і коня буйного стримав.

— Непроглядь, отче. Всі осліпли... Хіба вони, брати ої Низової, зрячими бувши, вернулись би у ярмо?

— Чужина — теж ярмо. Коли хочеш до рідних плавнів, тоді й політика здається марною... Горе наше не тільки в неволі, а й у любові до рідного краю... Ти зневірився, Мамаю?

— Не пускаю до себе зневіри. Поки хоч один заряджений мушкет залишився в лицарських руках — не програна ще воля. Я ж маю зір — пісня моя зряча.

— Куди прямуєш?

— До опришків. Поведу їх з гір у степ воювати... На Погарі за Манявою ждуть вони мене. А по дорозі у скит зайду, поклонюся праху гетьмана Виговського, який перший підняв шаблю на зажерливу Москву. Хай його дух благословить нас на битву з ордою.

— Гетьман у скиті похований?

— У скиті. Сказала мені про це жона Пилипа Орлика, яка у Станіславі доживає віку в самотності... У церкві Воздвиження Чесного Хреста Скиту Манявського стоїть єдина на Україні гетьманська могила. Розметали вороги кості Богдана й Івана — без цвинтаря зосталась Україна. А без могил гине народ... Хвалити Господа, що хоч у цій закутині української землі збереглася наша пам'ять. Тож підемо від могили гетьманської, від початку нашого — в похід.

— И матимете силу дійти аж до краю України?

— З шаблею і піснею, із словом і вірою!

— Хай провадить вас Бог, — перехрестив козака Єпіфаній і подався пріч. Та зупинився, повернувся. — Я проведу тебе до Скиту Манявського, сам туди прямую. Хочу запосягти для себе православний храм, в якому ще не проклиналась українська воля.

— Чи ж ти впевнений у цьому? Говорила мені пані Ганна Орликова в Станіславі, коли я напитував дорогу до Маняви, що ігумен скиту триста карбованців отримує від цариці щорічно... За волю України можеш помолитися і в уніатському храмі — Бог один.

— Чужа мені унія, козаче...

— Та вона б і тут не прижилась, якби не страх перед Москвою, яка й віру відбирає в людей і глумиться над нею. Унія — то протест проти духовного московського рабства.

— Я знаю... Розумію й те, хоч іноді мені це розуміння здається блюзнірством: якби за Гадяцькою угодою Україна залишилася в складі Польщо-Литви із своєю автономією, ми б тепер, при ослабленій Польщі, виростали у велику європейську державу... Але чому, чому така наша доля, що ми завжди мусимо шукати захисту в сильнішого сусіда?

— Це не тільки наша доля така. Кожна нація, яка бореться, шукає сильного союзника. Хіба в нас хтось таке право відібрав? З якої причини кожне хоче нас принизити звинуваченням у прислужництві й схилянні перед сильними? Наша справа, де маємо шукати спільників. Наша! Москва ж лає, кого їй спідручно: не Богдана, а Виговського, не Брюховецького, а Мазепу! Кому яке діло, в який спосіб ми хочемо здобути волю? Кого це, крім нас, має обходити?.. Православна віра! Свята вона була для України, поки ми мали її для себе. Гей, та якби то наш народ прийняв унію ще за Мазепи, не мали б ми тепер тяжби з московським Синодом!.. А Іван Виговський, у душі греко-католиком бувши, хотів разом із своїм канцлером Юрієм Немиричем створити Велике Руське князівство — в серці Європи...

— Помолимось на його могилі.

Єпіфаній віз мамаївського коня за уздечко, все глибше входили вони в гори, й змикались над ними у високості верховіття смерек.

Усамотнившись у собі, осмислював чернець єдино вірну істину: всі віросповідування повинні бути взаємотерпимі, бо ж визнають єдиного Бога і єдиний Дух, що втілюється у матерію. Боротьба між православними й католиками безглузда й злочинна, бо роз'єднує народ. Вищому ж Духу байдужі обряди, за допомогою яких віруючі наближаються до істини. Не сміє бути ворожнечі не тільки між християнами різних обрядів, а й між релігіями, бо і євреї, і мусульмани, і буддисти, і язичники однаково прагнуть духовної висоти... Та коли власть імущі підпорядковують собі релігію — чи ж може бути вона справедливою? Чи ж то прояв Божого чину, коли католики вбивають православних, а православні католиків? Коли православний архімандрит Аллілуй спалює православні книги тільки тому, що вони належать Україні, а не Москві? Коли польські католики ламають хрести в українських католицьких вівтарях і викидають ченців з монастирів?.. Найвищу правду мовили опришки: не католики вони, не православні, не протестанти і не язичники — українці! І тому я хочу помолитися у православному храмі над гробом католицького гетьмана...

Далі дорогу заступили гори. Із сходу на південь — від вершини Канюка аж до Погару — протягнувся хребет, через який могли переповзти хіба що звірині путівці, й неподалік села Краснополя прикуцнув в ущелині над гомінкою Манявкою, ніби ліктями сперся на гірські приступи, тихий монастир.

Високий мур обгородив святу місцину — гірську фортецю, залишивши для вхожих вузьку, залізом ковану хвіртку.

Сивий козак спішився. Єпіфаній постукав.

— Православні? — почулося з дитинця.

— Православні.

Рипнула хвіртка, старий чернець в островерхій ярмулці кивнув рукою:

— Проходьте... Служба Божа правиться у Воздвиженській церкві.

Церковця була маленька, немов каплиця, вміщалося в ній всього кілька десятків прочан, які навколішках били поклони. Мініатюрний іконостас дихав старожитністю — пам'ятав він, напевно, засновника Скиту Манявського Йова Княгиницького; храм прикрашали розп'яття, на яких страждали мученики з обличчями опришків; до гробу Господнього, гуцульським візерунком різьбленого, припадала на іконі Божа Мати в кожушку й шальовій хустці. А високо вгорі синіла баня, яка не мала дна і єдналася з небом.

Сивий козак опустив повіки на більма; склавши руки долонями докупи, звів їх угору й німо накликав помсту на ворогів — іншої молитви він не знав... Єпіфаній, леліючи в душі неспізнане досі блаженство й передчуваючи кінець своєї спокути, прошепотів:

— Мій це Храм...

Він схилив у поклоні голову й побачив перед собою кам'яну плиту з написом: «Гетьман Іван Виговський із села Руда, що біля Стрия». Плита була прозора, крізь неї проглядав сумний лик гетьмана, знайомий із козацької літографії. Єпіфаній викликав його, розстріляного поляками під Корсунем, із небуття, воскрешав заблуканого у визвольних змаганнях між двома ворожими силами гетьмана і виправдовував: «Ні, не можна було тобі йти з Москвою. Москва, що осягнула науку державності в монгольському рабстві, не розуміє душі вільної людини... Нині ще не розуміє. Може, й настане час, коли московський народ вивільниться від диявольського наслання зверхності й неповаги до народів, яких собі підкорив. Можливо, будемо ми колись торгувати — кожен своїм достатком, обмінюватися книгами й витворами штуки, але тільки тоді, коли зникне з нашої історії пам'ять про підданство Богдана в Переяславі і зрозуміють московити, як довго й марно були вони знаряддям насильства в руках знавіснілих самодержців... Ти перший виступив проти нерівного зговору і за це винагороджений: спочиваєш на клаптику української землі, де ще бореться народ проти неволі. І хай твоє останнє пристановище стане храмом моєї душі».

Священик правив Службу Божу, мова молитов була українською, й це додавало святості й урочистості.

Єпіфаній вдивлявся в надгробну плиту і бачив уже крізь неї не лик Виговського, а засланого в турецьку чужину Пилипа Орлика, який прагнув упокоїтися тут, поруч із своїм попередником і однодумцем. Він говорив:

«Я задав тобі спокуту, отче, і ти сповнив її, осмисливши початок нашої відвічної боротьби. Вільний уже єси від гріха. Та не вільний іще від нього наш народ. Тож, ставши чистим, як голуб, йди між людей і навертай словом людські душі до правди. Ось Мамай полишив тебе в храмі, нема вже його поруч з тобою. Чуєш — лунає клич від Грофи до Погара: «До зброї». А зброя продана, зброя складена в новій і останній Січі біля села Покровського до стіп орди, яка готова і далі вбивати нас за свою божевільну ідею всесвітнього панування, і ніколи не прагнутиме вона спокути за вчинене. Не чує наш народ гірського кличу. Тому йди його будити. Повертай до матірнього лона людські серця, заполонені ордою — та не силою, не криком, не ганьбленням: затуркані й ущемлені душі пригрій мудрим і ласкавим словом. Бери мій Закон і заходь з ним у кожну хату, землянку, вертеп, проповідуй гордість за свій край, за його жертовне прагнення до волі, за добро до ближніх, за колишню гідність. А уздрівши помислом своїм кожну людину на Україні й кожну пригорнувши до свого серця, переконаєшся, що не так уже й багато в нас холопів і яничарів...

Стою на погарищі Запорозької Січі над річкою Кам'янкою, молюся над могилою лицаря Волі Костя Гордієнка й плачу над долею мого довірливого й незрячого народу...».

Втім Єпіфаній почув: з уст священика, що стояв у царських вратах, пролунали несусвітньо блюзнірські слова, що глумилися над схиленими в поклонах прочанами, над просвітленою мислю Єпіфанія, над розіп'ятими на хрестах опришками, над Божою Матір'ю в кожушку, що припала до різьбленої гуцульським узором домовини:

— Преподобні і богоносні отці наші, пастиріє і учителіє вселенні, молітеся за нас грішних... Святійшую заступницю царицю Анну і всіх вас православних християн да пом'яне Господь Бог у царстві своїм всегда і нині, і присно, і вовіки віков!

Та не встиг іще прочанський люд проспівати «амінь», як священик, кваплячись і соромлячись слів своїх, пробубонів:

— Івашкові Мазепі, людиноненависникові, зрадникові і христопродавцеві — анафема!

И прочанський люд, не розуміючи змісту мовленого, повторив луною прокляття.

Стало темно в церкві, мов у в'язниці, погасли свічки, висока баня опустилася на долівку й розчавила молящих.

Вибіг Єпіфаній із мурів скиту й спинився, слухаючи, як регоче в горах пугач злорадним сміхом Мамая:

— А що, викупив мирною спокутою народний гріх, святенику?! Ласкавим словом будиш люд — а треба припекти його розпеченим залізом!.. Гей, браття-опришки, набивайте кріси — воля ж народжується на вістрі кулі!

— Не мій це храм, не мій! — заридав Єпіфаній.

**Я ще ніколи не розганяв подібних темпів у роботі над твором: перший розділ роману «Орда» опублікував у «Літературній Україні» на початку першої сесії Верховної Ради, а передостанній, який ось пропоную «Голосові України», — на початку третьої. При тому я день у день просиджую на пленарних засіданнях. Парадокс! Ні — тільки підтвердження тези про те, що чим більше стискати час, тим його стає більше. А ще: письменник працює завжди і всюди, в тому числі і в сесійному залі.**

**Тема мого роману — покаяння за байдужість і злочинну мовчанку в екстремальних ситуаціях, за капітуляцію перед ордою, яка вривається не тільки в край, а й у людські душі.**

**Отець Єпіфаній зазнає моральної покари за те, що побоявся загинути під час меншиковської різні в Батурині 1708 року. На своєму покутному шляху до Храму він зустрічається з горем і ганьбою поневоленого народу: козаки торгують зброєю, посполиті п'ють сивуху з церковних чаш, заляканий український люд відрікається від самостійності, не приймає демократичного Закону гетьмана Пилипа Орлика. Єпіфаній потрапляє до бездуховної колонії змалілих людей, а також зустрічає велетнів. Але чи є насправді велетні у краю, спустошеному ордою? А чи є ще велетні серед нас, чи не зліліпутились ми у довговічній неволі?**

**Про це йде мова в романі «Орда».**

Роман **ІВАНИЧУК.**

Львів.

Невигадані історії

# ЯЛИНА БІЛЯ ОБЕЛІСКА

Ідемо по дорозі в Ладижичі. І раптом у центрі села Паришів бачимо ліворуч біля обеліска високу ялину. Усі її нижні гілки — на висоту людського зросту — прикрашені різнокольоровими новорічними іграшками. Водій зупинив автомашину, і ми вибралися з неї. Підійшли до обеліска, прочитали викарбувані на ньому слова: «Герої Радянського Союзу гвардії молодший сержант Аухадієв Каігельди, лейтенант Бутаєв Георгій Данилович».

На могилі, вкритій снігом, лежать, як на білій скатертині, пучечок червоної калини і кілька стеблинок зеленого барвінку. Трохи ліворуч від обеліска видно чорну гранітну плиту, де вибито прізвища колишніх жителів Паришева, які загинули на фронті в роки Вітчизняної війни.

Все було зрозумілим, крім одного: чому ялина біля обеліска прикрашена новорічними іграшками? Раптом позаду зарипів сніг, і до нас підійшов дідок у сірій заячій шапці й чорному потертому кожушку. Відрекомендувався: житель Паришева Ілля Якимович Головненко. І коли запитали в нього про прикрашену ялину біля обеліска, він пояснив:

— Нас після аварії тепер у селі дуже мало. От і приходимо сюди в новорічну ніч, щоб згадати і живих, і мертвих наших земляків. Їх розкидала доля по різних краях, а ми свій вік доживаємо тут, на рідній землі. І хлопців, оцих двох Героїв, не забуваємо. Адже вони за наше село загинули.

Який зараз неспокійний і тривожний час! Озлоблення і розруха. Нетерпимість і ворожнеча. Та вона лютує не в усіх душах. Є люди, які зуміли зберегти доброту і людяність після найтяжчих ударів долі. І живуть вони не в далеких заморських країнах, а поруч з нами — у селі Паришеві.

# ЧЕРВОНІ ЯБЛУКА

Ліворуч біля входу в редакцію газети «Вестник Чернобыля» росте велика яблуня. Навесні вона була білою, влітку — зеленою, а восени стала червоною від яблук. «Характер» у цієї яблуні такий, що перед першими заморозками вона скинула спочатку листя, а потім — яблука. І лежали вони на м'якій підстилці, як на килимі. Великі, гарні, червоні. Таким яблукам на базарі за Зоною ціни не було б, а тут... Ходимо мимо — і не звертаємо на них уваги, хоч в їдальні одержуємо якісь побиті паршею зелені напівкислиці.

Потім, коли вдарили морози, яблука почали чорніти й гинути. Тільки одне, найбільше, довго світилося своїм червоним боком, як жаринка в згаслому багатті. А потім через кілька днів пропало й це останнє яблуко.

— Шкода красуню, — сказала співробітниця нашої редакції Любов Дем'яненко. — Такі чудові яблука для людей родить... Але виходить, як у тій російській загадці: «Висит груша, но нельзя скушать».

Пізніше у мене з'явилася думка: зріжу навесні з нашої яблуні кілька живців — і прищеплю їх на дичку в своєму саду. За Зоною. А коли дерево почне плодоносити — нарву яблук і привезу в Чорнобиль, у редакцію. Тоді, мабуть, працюватимуть інші співробітники. Та нехай вони все-таки скуштують дарунка з Києва і знатимуть, які чудові яблука родить ота яблуня біля редакції...

# ЗУСТРІЧ З БАБУСЕЮ

Мороз надворі такий, що аж очі сльозяться. Довкола на мертвих вулицях Чорнобиля — жодної душі. І раптом бачу, як засніженим провулком іде бабуся з паличкою в руці. Я сфотографував її кілька разів, а коли вона підійшла ближче — привітався. І сказав їй:

— От ходжу по Чорнобилю вже півдня, а зустрів тільки вас. Зовсім безлюдним стало місто.

— Еге, воно справді так, — відповіла старенька. — Але хоч місто й спустіле, проте дихається мені тут легко. Я після евакуації у Києві жила, але у мене там і руки, і ноги повідбирало. Сказала дітям: «Якщо не відвезете мене в Чорнобиль — помру. Не беріть гріх на душу». Привезли вони мене додому — і мені полегшало: і ходити почала, і руки відпустило. Вже чотири роки тут живу. А якби не повернулася, то вже давно лежала б на кладовищі. Повітря тут хороше — тому й живу...

— А звідки зараз йдете?

— Від сестри. Її хата он там, у кінці вулиці. Вона теж повернулася додому...

Я дивився у вицвілі очі старенької і думав: після аварії з Чорнобильської зони було евакуйовано понад 100 тисяч корінних жителів, а повернулося назад самовільно близько 1200 чоловік. Тобто майже кожний сотий. Ці люди перед загрозою смерті від радіації віддали перевагу можливості жити в рідному краю. І про кожного з них можна написати цілий роман.

# КЛЕН, ЯКИЙ ПЛАЧЕ

Тієї ночі повертався додому дуже пізно. Було холодно й вітряно. І раптом за спиною почув слова: «Ма-мо... Ма-мо...». Що за мара? Зупинився. Прислухався. І знову почув у темряві: «Ма-мо... Ма-мо...». Відчув, як по спині прокотилася гаряча хвиля. Коли пройшов кілька десятків кроків, наштовхнувся на дерево. Дивний голос пролунав згори. І знову — наче плач дитини...

Наступного дня вранці прийшов на «заворожене» місце і зрозумів остаточно: дивний звук «ма-мо» видавали дві гілки клена, що терлися одна об одну. Поруч з ним стояв будинок з голубою верандою. Крізь розчинені двері було видно широку дитячу коляску. Отже, до аварії в цьому будинку жили двійнята. Близнюки...

# ЯК ЖИЛОСЯ В КОЛГОСПІ

Кілька місяців тому мені довелося побувати у селі Гавронщині Макарівського району, де нині живуть і переселенці з Товстого Лісу колишнього Чорнобильського району. У місцевому музеї прочитав спогади Зінаїди Харитонівни Солоненко про організацію колгоспу в селі Товстий Ліс, які записав у березні 1990 року учень 5-го класу Гавронщенської середньої школи Олександр Ніколаєнко. Ось дослівний текст.

«У 1929 році в с. Товстий Ліс був створений колгосп ім. В. І. Леніна. Потім був організований колгосп ім. К. Маркса в с. Буда та ім. Орджонікідзе в с. Красне.

І 30-і і 40-і роки були для селян важкими. Доводилося орати землю не тільки кіньми і тракторами — люди орали і коровами, і навіть собою. У людей забирали коней, корів, свиней. А тих, хто не послухається, що скажуть і накажуть, відправляли далеко від рідного краю. Був голод. Усі люди записувалися в колгосп, щоб одержати шматочок хліба. На місяць давали три однакових шматочки завбільшки з людську долоню і ще на половину людського пальця.

Люди жили тяжко все своє життя».

Ну що ще додати до цієї розповіді? Може, тільки те, що після голодувань, розстрілів, переселень і дуже важкої війни мало кому живеться легко й сьогодні...

# «КОСМОНАВТ» БОНЯ

Якось один з наших співробітників приніс у редакцію маленьку, м'якеньку і теплу грудочку. Цією грудочкою виявилося крихітне кошеня, яке зовсім недавно гинуло у непролазних бур'янах...

Живу знахідку забрали додому, потроху відпоїли її підігрітим молоком — і невдовзі безпорадне кошеня почало перетворюватися на гарного кота попелястого кольору. Прізвисько дали йому Боня — на пам'ять про одного розбійного кота, який полюбляв красти курчат.

Та з часом зрозуміли, що характер у нашого Боні не лихого розбійника, а уважного дослідника.

Передусім кота зацікавив телевізор, а коли він підріс — акваріум з рибками. Видершись на бильце великого крісла, він довго дивився крізь скло на червоних мечоносців і смугастих скалярій. А одного разу навіть спробував на них пополювати, але прозоре скло надійно охороняло підводних мешканців від надто гострих пазурів кота.

Пізніше Боню спочатку злякав, а потім дуже зацікавив і холодильник, що шумів у коридорі. Але найголовніше відкриття відбулося тоді, коли кіт побачив за прочиненими дверима приватного будинку зовсім інший світ: зелені яблуні, червону калину, небо, сонце... Тоді й з'ясувалося, що все в цьому світі зовсім не так, як уявлялось раніше. І щоб розібратися краще, Боня зробив кілька рішучих виходів за поріг дому — спочатку за ясної погоди, а потім і в дощ, і в сніг. Правда, лише на кілька секунд.

Той сміливий кидок за поріг оселі був для нього, можливо, таким же винятково важливим, як перший вихід космонавта Леонова з орбітального корабля у відкритий Космос.

Але крім планети Земля є ще й безмежно величезний, абсолютно безкінечний Всесвіт, про який ми знаємо не більше, ніж кіт Боня про Чорнобильську зону...

# ВІДБИТКИ ДОЛІ

Поміж сторінками мого щоденника, який почав вести від самого початку моєї роботи в газеті «Вісник Чорнобиля», зберігаються і два листочки з настінного календаря за 1986 рік. На них дати: 25—26 квітня. Як видно з написів на цих листочках, в п'ятницю сонце зайшло на Україні о 21 годині 08 хвилин, а зійшло в суботу — о 6 годині 43 хвилини. Люди прокидалися того дня вже в іншому вимірі минулого і сьогодення.

Листки календарів... Відбитки нашої спільної долі, від якої нам нікуди не подітися.

# «ПРОСТИ МЕНЕ, МІЙ РІДНИЙ ДІМ!»

У Прип'яті доводилося бувати не раз, але ніколи не випадало нагоди зайти в покинутий багатоповерховий будинок. І от тільки зараз, одягнувши білі «пелюстки», ми, як два аквалангісти, пірнаємо у напівтемний під'їзд. Піднімаємося сходами вгору, а на душі таке відчуття, ніби спускаємося вниз у могилу. Такий же важкий нежилий запах, як і в приватних будинках Чорнобиля, так само виламані замки у дверях, розбиті шафи і столи, під ногами тріщить скло, в коридорах наметено кучугури снігу, а в кімнатах — кинуті ляльки і плюшеві ведмеді, листи, фотографії...

На шістнадцятому поверсі, віддихавшись, вибираємо зручне місце для фотозйомки «саркофага», який видно звідси, як на долоні. Це, звичайно, похмуре порівняння, але плоскі дахи нижчих будинків здаються нам чомусь кришками довгих трун, а незайманий сніг між ними — білим саваном.

Несподівано від пориву вітру різко зачинилися двері на кухню — і ми опинилися в капкані. Річ у тому, що хтось з мародерів відгвинтив ручки від дверей, а защіпку залишив «на зводі». От пружина і спрацювала саме в той момент, коли ми були в кухні. Може, для когось це зізнання звучить смішно, але нам було шкода вибивати хороші добротні двері, і тому довелося добряче поморочитися, щоб вибратися в коридор.

А коли спустилися на землю, то на небі вже з'явився тонкий серп місяця. Йшли мовчки. І раптом Володимир торкнув мене за плече. Я подивився туди, куди показав рукою товариш. На синій табличці було видно напис: «Вулиця Дружби народів, 15». А нижче на білій стіні вогняно-яскравою суриковою фарбою виведено великими літерами слова: «Прости мене, мій рідний дім! Юлія».

І було в мене таке відчуття на душі, ніби я отримав сильного ляпаса від тієї незнайомої дівчини за все, що трапилось у Чорнобильській зоні...

**Микола ХРІЄНКО.**


Микола ХРІЄНКО

**Народився на Кіровоградщині. Закінчивши факультет журналістики КДУ, прийшов у газету «Молодь України», а далі — «Радянська Україна», «Сільські вісті» та «Вестник Чернобыля». Тема досліджень — екологія і виживання людей в екстремальних умовах. Пройшов пішки і на лижах понад 2000 кілометрів у різних регіонах СРСР.**

**Нині працює оглядачем — заввідділом «Голосу України» з питань екології та чорнобильської катастрофи.**

# Допоможіть допомагаючим!

На долю свою не ремствую. Попри всі складнощі нашого життя вважаю себе щасливою. Маю добру сім'ю, цікаву роботу, Що ще треба жінці? Зрештою, може воно й не так. Просто на фоні чужих кричущих сімейних проблем, від яких найбільше страждає жінка, мати, мої власні здаються дрібними. А що вже чужого горя, сімейних негараздів випало за довгі роки на мою долю — секретаря комісії у справах неповнолітніх, то й лік згубила.

А й справді, подумалось мені, чому ПРИ? Та дідько з нею, з назвою. Важлива суть і щоб тебе розуміли: На моє щастя, якраз жалітися не маю на що. Спокійно вирішую питання з будь-ким, починаючи від голови виконкому і закінчуючи черговим при вході. Скажімо, треба розв'язати проблему з медичним обстеженням дітей у якійсь сім'ї чи потрібна якась інша медична допомога — завжди підуть назустріч працівники міського відділу охорони здоров'я, активно підключиться його керівник Д. Царкова. Якщо мені негайно треба виїхати в якусь сім'ю (а таке буває нерідко), звернуся у транспортний відділ. Чимало проблем у багатодітних сім'ях, з дітьми-сиротами вирішувалось з допомогою торговельного відділу. Я вже не кажу про відділи народної освіти і внутрішніх справ.

Тут треба зауважити щодо добору людей на посади секретаря. Щоденно зустрічаєшся з болем людським, з понівеченими душами. Не може бути місця черствості, байдужості до будь-якого, навіть найзапеклішого, правопорушника. А в деяких місцях посада секретаря комісії — притулок для чиновника або хлопчика на побігеньках. А в Ярмолинському районі залучили до виховання навіть особу, судиму за крадіжки. Чи можна так легковажно добирати людей на таку відповідальну роботу, де треба досконально знати психологію підлітка, тонко розбиратися в причинах вчинення ним правопорушення, конфліктів з сім'єю, із самим собою, і все зробити для усунення цих причин?

*В Ярмолинському районі залучили до виховання навіть особу, судиму за крадіжки. Чи можна так легковажно добирати людей на таку відповідальну роботу?*

*Щоб вирішити долю лише однієї дитини, доводиться звертатися в найрізноманітніші інстанції і грамотно, згідно з нашим законодавством, розв'язувати проблеми. Що порадите робити з підлітком, який навідріз відмовився ходити до школи, а на роботу влаштувати немає ніякої можливості, та й вік його ще не працездатний?*

Уже близько десяти років працюю на цій посаді. Це дає мені право зробити певні висновки, зауваження з приводу не тільки способу життя моїх підопічних, а й самої системи роботи з підлітками, точніше, відсутності її в сім'ях, колективах, за місцем проживання.

Отже, на початку минулого десятиліття я прийшла працювати секретарем комісії у справах неповнолітніх при Хмельницькому міськвиконкомі. Робота мені була близька, бо за фахом учителька, та й не один рік була членом цієї комісії. Та все ж, докладніше знайомлячись з Положенням про комісію, з історією її створення, помітила, що це один з найнезмінніших органів. Тобто, якою вона була створена ще в лютому 1918 року, такою існує й досі. Міняється суспільство, міняються діти, умови їх виховання, а система роботи з ними в Радах — гранітно непорушна з пореволюційних часів. Навіть назва важка, неповоротка для вимови дитиною.

Та я ніколи над назвою не задумувалась, аж доки один відповідальний працівник якось не дорікнув мені: «Ну чого ти метушишся зі своєю комісією? Адже вона при виконкомі, розумієш? — ПРИ!».

Знаю з розмов зі своїми колегами, що не всюди так. Більше того, під час кампанії по скороченню адміністративного апарату секретарі комісій у справах неповнолітніх при райміськвиконкомах очолили список посад на скорочення. І це при різкому зростанні дитячої злочинності і правопорушень.

Не можу уявити, хто б далі клопотав за долю сотень хлопчаків і дівчаток, які схибили у житті, втратили зв'язок з батьками, зі школою і яким уже набридли підворіття і хочеться вибороатися з прірви зневіри, зневаги. Чи думали про них «добрі» дяді й тьоті, економлячи гроші на комісії в їх справах?

Завдання комісії — скоординувати дії сім'ї, школи, громадськості, спрямувати їх на створення таких умов, де б особистість підлітка могла всебічно розвиватися. Примітом, у минулому році ми були свідками того, як групи підлітків двох мікрорайонів — Гречанського і Південно-Західного — стінка на стінку з'ясовували стосунки. Отже, з доброю сотнею хлопчаків треба було провести велику виховну роботу. Разом з працівниками правоохоронних органів, керівниками підприємств і установ, з комсомольськими і партійними працівниками вивчили причини масових виступів підлітків, зробили все для того, щоб подібне не повторилося.

Іноді, щоб вирішити долю лише однієї дитини, доводиться звертатися в найрізноманітніші інстанції і грамотно, згідно з нашим законодавством, розв'язувати проблеми. Що порадите робити з підлітком, який навідріз відмовився ходити до школи, а на роботу влаштувати немає ніякої можливості, та й вік його ще не працездатний? Або: стоїть перед тобою п'ятнадцятилітня дівчинка-жінка, їй би ще ляльками гратися, а в неї вже під очима темні кола зажури. Як їй повернути віру в людей, у глибокі й чисті почуття? Часто таке дівча приходить спочатку до мене, а вже потім удвох ідемо до матері.

Чи ось зараз поширилася «епідемія» обкрадання іноземних громадян підлітками. Перед законом повинні всі однаково відповідати. Але я мушу враховувати, що один украв джинси, бо має лихе серце, а другий — від заздрощів, бо у всіх хлопців є, а йому мати на свої 80 карбованців ніколи не купить. І безліч інших проблем, які так відрізняються від тих пореволюційних, коли безпритульну дитину варто було лише нагодувати, обігріти, і вона йшла за тобою, як за поводирем.

Ми ж повсякчас стикаємося з потоком юнацької байдужості, зневаги, жорстокості і чекаємо, що все це само по собі зникне, розтане. Я розумію важливість питань політичних, економічних, соціальних, які виносяться на обговорення сесій Рад народних депутатів, починаючи від Верховної і закінчуючи місцевими. Але щось не чутно, щоб питання сім'ї, виховання дітей, робота з молоддю гостро хвилювали народних обранців. А питання боротьби з пияцтвом, наркоманією, дитячою злочинністю хвилює кожного виборця. Тож настав час переглянути структуру органу, покликаного займатися координацією дій школи, сім'ї, громадськості, спрямованих на профілактику правопорушень серед неповнолітніх.

Відомо, що зараз активно створюються комітети по роботі з молоддю. Як правило, очолюють їх рекомендовано комсомольським працівникам, багато з яких сьогодні залишилися без портфелів. Не береться до уваги, що робота з молоддю — це не тільки організація дозвілля і молодіжних кооперативів, а в першу чергу копітка, на перший погляд непомітна робота по вихованню, точніше, перевихованню молоді. Це як дитину вчити ходити, так молодих вчити любити працю, любити землю свою, народ свій, якщо хочете, ближнього свого. Це й робота з молодими сім'ями, в яких ой як багато не тільки матеріальних проблем.

Відчуваю, що знову винаходимо велосипед, на якому невідомо, чи можна буде кататись. А комісії знову залишаються осторонь. Залишаються невикористаним їх досвід, невирішеними їх проблеми. А ми знову залишаємося ПРИ.

Нещодавно ми заснували при комісії «телефон довір'я». До речі, його номер 6-49-51.

...За вікном густі сутінки. А в трубці тривожний дитячий голос. За умовою телефону я не питаю в дитини ні прізвища, ні адреси. Вона мені виливає свій біль.

Дитина не знає проблем комісії у справах неповнолітніх. Дитина чекає допомоги.

**Надія ПУКАС,**
**секретар комісії у справах неповнолітніх при Хмельницькому міськвиконкомі.**

**Фото Вячеслава ПУШКАРЬОВА.**

# ОБ'ЄКТ, НЕОБХІДНИЙ ЛЮДЯМ

**Цей двоповерховий нічим не примітний будиночок розташований у Києві, на вулиці Толстого. Однак для провідних спортсменів республіки та її столиці, а ще й для багатьох палких прихильників здорового способу життя, ця споруда дуже важлива і вкрай потрібна. Йдеться про Республіканський лікарсько-фізкультурний диспансер.**

**— Які ж основні навантаження припадають на вашу установу?** — запитую головного лікаря Віктора Бованенка.

— Ми є дослідно - організаційним центром, який координує діяльність подібних установ по всій Україні. Хоча за 40 років (стільки існує наша лікувально - профілактична система) так і не нажили необхідної матеріальної бази і продовжуємо жебракувати.

Утім це, так би мовити, «ліричний відступ». І не подумайте, що скаржуся на тяжку долю. Вона не мед сьогодні для багатьох. Але й за таких складних умов прагнемо робити своє діло професійно і кваліфіковано. Обслуговуємо збірні з 56 видів спорту. А взагалі маємо три тисячі клієнтів. І це не тільки «зірки» спорту, а й ветерани, які свого часу віддали здоров'я, «назаробляли» болячок. Тепер їх необхідно підтримувати, підліковувати.

**— Виходить, що у вас люди не тільки обстежуються, а й лікуються?**

— Як бачите. Більше того, останнім часом Міністерство охорони здоров'я України націлює нас на те, щоб давали консультації простим громадянам, які товаришують з фізкультурою або збираються розпочати здорове життя.

**— А платні послуги надаєте?**

— Так. Давня мрія нашого колективу — створення відділення медичного забезпечення рядових фізкультурників. Вона здійснилася нарешті. Наше відділення госпрозрахункове. Укладаємо угоди з установами, підприємствами. Завдяки наявності комп'ютерної техніки проводимо діагностику. Видаємо клієнтам рецепти здоров'я, за якими можна займатися певним видом спорту: бігом, плаванням, тенісом, атлетизмом, оздоровчою ходьбою тощо, дозувати навантаження.

**— Якщо до вас прийде людина просто з вулиці, то чи зможе обстежитись, дістати рекомендації?**

— У нас для всіх двері відчинено. До речі, так звані випадкові відвідувачі обслуговуються безплатно. Одне слово, нове відділення успішно і корисно працює на здоров'я Києва та республіки, набуває авторитету.

Ще два наших підрозділи займаються відновленням і реабілітацією. На нашій базі створено також кабінет контактної корекції. Спортсмени, які, на жаль, мають відхилення в зорі, — його відвідувачі. Їм підбирають і встановлюють контактні лінзи. Весь процес триває дуже швидко. За рахунок «Спортлото» і підтримки Державного комітету у справах молоді, фізкультури і спорту УРСР ми придбали достатню кількість м'яких лінз чехословацького виробництва й ставимо їх. Черги не існує.

**— Хоч куди поглянь — все у вас добре. А от приміщення, як на мене, і старе, і затісне...**

— Це ви влучили в «десятку». Про розширення мріємо давно. Більше того, вже існує й проект будівництва нового республіканського центру здоров'я у Ватутінському районі, на вулиці Братиславській. Початкова вартість об'єкта — шість мільйонів карбованців. Але врахуймо підвищення цін на будматеріали. Гадаю, що все закінчиться мільйонами десятьма.

**— А чи варта вся ця справа таких величезних коштів?**

— Коли йдеться про здоров'я нації, то гроші рахувати гріх.

**— Розкажіть, будь ласка, детальніше про майбутній центр.**

— Будівля матиме хрестоподібну форму. В ній; 25-метровий басейн, тренажерні зали, відновлювальний центр, нахильні майданчики, відділення травматології на 100 ліжок. Приділятиметься увага і такому важливому питанню, як позбуття зайвої ваги. Ожиріння — чи не головний ворог здоров'я.

**— Коли ж почнеться будівництво?**

— Швидше за все в період з 1992 по 1995 рік. Є на цей рахунок й відповідні рішення керівних організацій, зокрема Ради Міністрів УРСР. Маємо землю і проект. Утім, є й проблеми. Ми зі своїм будівництвом спершу не потрапили до плану 12-ї п'ятирічки. Схоже, що і до наступної пробитися буде важко. В головному планово-економічному управлінні Київради (ГПЕУ) нам кажуть: «Землю беріть, будь ласка, а от підрядника шукайте собі самі». От тобі й маєш! До речі, ми вже дістали згоду з боку Головкиївбуду. Але цей трест залежить від міськвиконкому.

**— То який же вихід із становища?**

— Ми його шукаємо інтенсивно. Нам назустріч іде, скажімо, Чорнобильський комітет Верховної Ради України. До речі, плануємо в новому центрі зайнятися відновленням здоров'я людей, які постраждали від аварії на ЧАЕС, особливо дітей. Тому згаданий комітет парламенту звернувся до Київради з проханням вирішити наше питання позитивно.

Гадаю, що й новий начальник ГПЕУ міськвиконкому Сергій Бабич — людина, яка професійно володіє питаннями фізкультури і спорту, — з розумінням поставиться до проблеми будівництва центру. Для району ж, де немає жодного басейну і практично відсутні спортспоруди, він украй необхідний. Добре, щоб усе це зрозуміли люди, від рішення яких залежить доля корисного для народу об'єкта...

**Розмову вів**
**Віктор БРАНИЦЬКИЙ.**

**ТЕЛЕФОНИ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ:**

Головний редактор — 446-92-11

Заступники головного редактора — 446-70-42, 446-91-16, 446-91-37, 446-91-96.

Відповідальний секретар — 446-72-63.

Завідуючий коректорською — 446-60-22.

Відділи:
міжнародний — 446-91-20,
листів — 441-88-28,
економіки — 441-88-07,
аграрний — 441-86-18,
парламентський — 441-84-52, 441-85-64,
охорони здоров'я — 441-88-06,
соціальних питань — 441-88-55,
екології — 441-88-58,
культури — 441-86-44,
спорту — 441-88-08,
інформаційний — 446-61-13,
історії України — 448-88-62,
військових питань — 441-88-52,
реклами — 441-89-44.

**Футбол**

# «СУДНОБУДІВНИК»: УТРИМАТИСЬ НА ПЛАВУ

Коли «Кривбас» у контрольному матчі з «Суднобудівником» відіграв один м'яч, старший тренер миколаївців Іван Балан вигукнув:

— Так і є — Мишко Зубчук нам забив. Він ще перед грою попереджував: без голу не піду. Молодець. Забив-таки.

Треба пояснити, що ще торік Зубчук виступав за «Суднобудівник». Тепер попросився до Кривого Рога. Його не тримали. І, як сказав І. Балан, це одна з небагатьох втрат. Миколаївці й у цьому контрольному матчі грали майже торішнім складом, який здобув путівку до так званої «буферної» зони. Виграли 2:1. А перед цим провели під час контрольних зборів у Криму матчі з командами української зони другої ліги. Мабуть, численні прихильники не дуже задоволені «південними» результатами «Суднобудівника», який виграв лише у команди з Павлограда — 3:0, а з іншими клубами задовольнився нічиїми: Чернігів — 3:3, Охтирка — 1:1, Черкаси — 1:1, Нікополь — 1:1. Програли миколаївці, щоправда, матч кіровоградцям — 1:3.

— Ми не надавали особливого значення рахункам, — говорить старший тренер.— Головна мета — відновити функціональні можливості хлопців, які торік билися за підвищення у класі. І цього року розраховую на Ставку, Сорокіна, Висококоса, Зінченка, Сича, Руссу, Тимофеєва, Машніна, Мілюкіна, Горячева, Фоменка. Повернулися до «Суднобудівника» Грозов, який торік виступав у Херсоні, і нападаючий Смагін із Черкас. Їхній досвід потрібен команді. Назву ще трьох новачків. Це воротар Баланюк, півзахисник Чулак з Черкас та гравець середньої ланки Федосєєв. Якщо до старту і будуть якісь зміни, то незначні.

Заключний етап підготовки миколаївці вирішили провести у Польщі, а потім — дебют у «буферній» зоні. Привітавши з цим старшого тренера, несподівано почув від нього:

— Краще б ми і не виходили туди. Тепер проблем безліч. Особливо фінансових. Нас матеріально підтримує Чорноморський суднобудівний завод. Спасибі чорноморцям за це. Але торішній кошторис не покриватиме нинішніх витрат. Адже тепер тільки на авіаційні квитки треба буде стільки грошей...

Перерву на цьому сумний діалог І. Балана і скажу, що прихильники «Суднобудівника» мріяли про підвищення в ранзі улюбленої команди ще тоді, коли миколаївці грали (і не без успіху) в одній лізі з «Чорноморцем», командами Запоріжжя і Дніпропетровська. Ці клуби вже у вищій лізі. І ось крок уперед зробив і «Суднобудівник». Тому не віриться, що в місті, де футбол полюбляє майже кожний корабел, дадуть пропасти своїй команді. Не віриться, що «Суднобудівник» через фінансові ускладнення знову кине якір у другій лізі.

**Олександр ВОЛОДИМИРОВ.**
Миколаїв.

**Одніє з найпомітніших постатей у нинішньому складі київського «Динамо», безперечно, є центрфорвард Олег Саленко. Потужний, технічний футболіст завжди націлений на ворота суперника, завдає багато клопотів тим, хто його опікає. Інколи до Саленка приставляють навіть по двоє персональних вартових. Але, якщо Олег в ударі, , то його важко зупинити.**

**Сподіватимемося, що Саленко в нинішньому — такому важливому для становлення оновленого ФК «Динамо» (Київ) — сезоні гратиме гостро і результативно. Єдиного, чого б йому хотілося побажати, так це — хоч трішечки везіння.**

**Фото Олександра КЛИМЕНКА.**

**НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:**

Заступник головного редактора — Олександр Білик.

Чергові редактори — Володимир Олефіренко, Володимир Краснодемський.

Автори макета — Анатолій Мироничев, Євген Українець.

Випусковий — Олексій Бондаренко.

Оформлення — Володимир Кисельов.

Коректори: Леся Онищенко, Галина Адамович, Галина Каблак, Олена Кисліцина, Євгенія Оратовська, Валентина Лукаш, Олена Чоповська.

Верстальники: Тетяна Балюк, Алла Буднинова, Марія Солодюк, Ольга Яценко, Анатолій Артеменко, Сергій Скаженюк.

Лінотипісти: Віктор Процун, Раїса Гринюк.

Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська Україна» 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.

Індекс 60955.

Тираж 166.300.

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Зам. 03150601.